

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I. No 3.
1 Iunie 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRĂȚIA:
CLUJ, CALEA REGELE 38.
FERDINAND-NO.

Cuprinsul

Orbul	Lucian Blaga	Pumnalul de aur	Vasile Al. George
Primejdioasă ofensivă cul- turală	I. Darie	Duel de Artilerie	**
Vanitas	Adrian Maniu	Tezaurul Domniței	Septimiu Someșeanu
Omul care-și întindea măinile	Emil Isac	Tălharul și sirei mele (trad)	Ady
Păiajenul negru	Cezar Petrescu	Tristul Peter	Dinu Geoglovan
Toamnă timpurie	Demostene Botez	Nu sunt tână (trad)	Walt Whitman
Călătorie în nouri	Al. Al. Philippide	Opelul lui Gurki	Iago
Broaștele	Al. O. Teodoreanu	Eresii sociologice	Dan Rădulescu
Cântec trist	Ecat. Pitiș	Premiile Academiei	Ivan
Zi de primăvară	Gib. I. Mihăescu	Expozițiile din Capitală	C. Robul
		Cărți și reviste. Cronica mărunță	Desemne de
		Victor Ion Popa.	

No 3

GÂNDIREA

LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Redacția și administrația Calea Regele Ferdinand No. 38, Cluj

ABONAMENTE: Pe hârtie velină 200 lei anual; ediția obicinuită 1 an lei 60; 6 luni lei 35; 3 luni lei 20. — Lei 2:50 exemplarul. Pentru instituții un an 120 lei.

INSERTII ȘI RECLAME se primesc la administrația revistei, achizitori împuterniciți și toate agențiile de publicitate. * * * * *

REDAȚIONALE. Gândirea va face minuțioase recenzii tuturor lucrărilor trimise pe adresa noastră. Domnii autorii și casele de editură sunt rugate a trimite câte 2 exemplare. — Manuscrisele trimise nu se înapoiază. Primim bucuroși cronici asupra mișcării culturale, literare și sociale din toate ținuturile omânești. * * * * *

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Banca împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare } **cu 5% netto**
Primește depuneri în cont curent }

Cumpără și vinde monezi străine.

Finanțează întreprinderi agricole și industriale.

Emitte scrisori fonciare.

Acoardă împrumuturi ipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.

Acoardă împrumuturi cambiale.

Acoardă împrumuturi pe gaj de efe te (lombard).

Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).

Excontează cambii, efe te, cupoane, devize.

Secție specială pentru organizarea cooperativelor.

Secție specială pentru mașini agricole.

Secție specială pentru produse agri ole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

REDACTIA
SI ADMINI-
STRATIA :

CALEA
REGELE
FERDINAND
No 38.
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I

No. 3

1 Iunie 1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

APARE LA 1 SI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU SI D. I. CUCU

Primejdioasă ofenzivă culturală

Ocolesc pe masă de câte-va săptămâni un vraf de documente; pentru cei ce trăesc pe urma tiparului îndeosebi de interesante. Sunt prospectele, bilanțurile, dările de seamă anuale și gestiunile câtorva case de editură dintre acele născute și crescute după război. Cercetarea lor va coborî un suflu de melancolie în inimile celor cari acum 15—20 de ani, alergau cu manuscrisul după editori, bucuroși să obțină doi trei poli pe o traducere și două, trei sute de lei, pentru un volum definitiv vândut diavolului. Astăzi tiparul înghite și produce milioane. În zațul de plumb și în rotativele gigante s'au vătat în ultimi trei ani mult mai multe milioane, decât odinioară în toate întreprinderile petrolifere. Nu exagerăm dacă vom socoti totalul acestor capitaluri la aproape un sfert de miliard. (Nu mai departe de acum câteva săptămâni, într-o tranșacție oarecare, instalațiile „Adevărului“ numai, erau evaluate la douăzeci de milioane) Și iată dar, că am avea cuvânt să ne bucurăm. Pentru intelectual banul a încetat a fi o forță inertă. Circulă și contribuie la risipirea întinericului; strâns din exploatarea stomachului și pasiunilor animalice, se întoarce generos și poartă să hrănească sufletele. Acestea ar fi cel puțin reflecțiile acelor cari cercetând originea capitalurilor depuse în tipografie, case de editură, librării și ziare; vor găsi acolo cunoscute nume de bancheri, de oameni politici ce nu-și citesc nici propriul ziar; de îmbogățiți ai războiului și în orice caz de muritori cari, până mai ieri nu au avut de a face nici în clin nici în mănecă cu nefericita invenție a lui Guten-

Orbul

*Un țărâit de greer chiamă luna'n fân.
Dumnezeu e orb; țânțarii-i fac
o aureolă peste cap.
Eu sunt copilul lui și cum îl duc de mână pretutindeni,
s'ar spune că-i un cerșitor bătrân.
Prinvechi păduri, ce-șimai aduc aminte de zidirea lumii
El m'a'nvățat să — tac.*

*Acum ne odihnim în drum, cum am făcut de-atâtea ori.
E-o noapte încărcată de tămâie și de sorii.
Agale dintr'un sorb prin fire moi de iarbă
melci jilavi i-se urcă'n barbă.*

*Ji zic: „Tată, după ce-ai făcut
c'o vorbă stelele fără de număr,
Tu le-ai privit mirat —
și poate-ai zăbovit prea mult întru lumina lor cu ochii,
deaceea ai orbit“.
Fără raspuns m'apasă mâna lui pe umăr.
Prin gând îi trec minuni adânci și nouă.
Pleoapele mi-s umede de rouă —
ș. ca să nu audă
de ce durere-mi bate în ma mai grabnic mă — r'îc:
„Tată, să mergem mai departe“.*

O stea de cerul ei c'o lacrimă de aur se desparte.

Lucian Blaga

berg. Acestea ar fi, adăogăm: — reflecțiile unui superficial optimist. De fapt, închizând frumos prospectele și bilanțurile cu neașteptate și fantastice beneficii, — și plimbându-ne mai departe ochii cercetători în vitrina și în rafturile librăriilor, seninele reflecții vor fi alungate de altele mai întunecoase. Dincolo de beneficii — nimic. O jalnică sterilitate. Munți de maculatură s'au urcat în rafturi, s'au încărcat în vagoane, s'au împrăștiat în toate unghiurile țării, pentru a răspândi pretutindeni o fumurie mediocritate. Lectorului lacom de o jumătate de oră de abdicare la meshinăria cotidiană, adolescentului însetat de bucată clară de cer, stu-

dentului eroic care se privează de cinci prânzur pe săptămână pentru a-și procura o carne sărită, acestei mulțimi atrase în înșelăciunea vitrinei, casele de editură îi pune în mână cu generozitate operele d-lor I. I. Stoican, Radu Cósmin și altoră, pe cari o discretă delicateță ne interzice a-i numi în această dulce companie. O elementară lege economică face ca uzina odată pornită să producă cu ori ce preț, chiar cu rizicul de a forța apoi cumpărătorul să onsume în silă până la sațietate. Și întreprinderile noastre de tipar s'au supus acestei nescității; produc vertiginos. N'a eșit nici odată de sub taascurile mașinei, atâta hârtie

zadarnic înegrită, ca în ultimii trei ani. Romane și drame, poeme și amintiri de război, povestiri și gân-gave încercări dogmatice, toate s'au îmbulzit năbușind bielele cărți cumiști dinainte de război.

Iar acestea nu se opresc numai înaintea ochilor sceptici ai cetitorului din așa numitul «vechiu regat», pe care o tristă dar repetată experiență îl scutește de prea efitine amăgiri. Rodul tipărit al mediocrității trece vechile frontiere, tentează ochiul lectorului naiv din Ardeal și din Basarabia, și merge acolo să facă operă de naționalizare culturală substituind pe d. Stoican lui Vlăhuță și pe d. Radu Cosmin lui Delavrancea. Astfel școlarul care nu a cunoscut scriitorii noștri decât din antologii și din cărțile arar rătăcite peste frontiere, intelectualul ale cărui cunoștinți literare se mărgineau în mod firesc și legitim la câteva nume prețioase, se trezesc astăzi asaltați de o sumă de glorii recente, pe cari nepăsarea institutelor de editură le socoate vrednice santinele ale culturii românești. Rezultatul e dureros.

Nu numai intelectualul rafinat, dar și cetitorul de rând din Basarabia deopildă are prilej să facă o jalnică comparație. Slova moscovită 'a familiarizat cu Tolstoi, cu Dos-ojewski, cu Turgheneff, cu Gorki cu zeci de scriitori de o glorie universală. Editurile Capitalei, îi trimite cu cerneala umedă încă, volumele cele mai mizere ale celor mai obscuri și mai săraci cu duhul chinuitori ai verbului, pentru a-i câștiga astfel culturii românești. Iar aci în Ardeal, unde scriitorii pământeni începând cu Slavici și Coșbuc și sfârșind cu Iosif, Chendi Agârbiceanu ori Gorun au ținut sau țin piept culturii maghiare cu scrișul lor, aceleași case de editură trimit peșheș cititorului traduceri din Marcel Prevost, din Hector Malot și operele complete ale dlui Peretz.

E timpul să se curme această nesocotită risipă de hârtie. Căci nu contribuție la înrădăcinarea culturii românești aduc aceste edituri, ci definitivă ei compromitere. Va fi fiind fără îndoială principalul scop al acestor interpretări, — câștigul cu ori ce preț. Înțelegem. Oamenii cari au depus bani în aceste afaceri știu bine cum să stoarcă cât mai umflăte beneficii. A trecut vremea lui Graeve, Muller, Haiman, — editori cari au sărăcit pe urma literaturii românești.

Aceștia noui nu se opresc în fața unor ridicole scrupule, ci-și văd cu-

VANITAS

Nepăsător și negru, în mantia de vânt
În pajiștea de steie strivesc nemărginirea,
Am înțeles secretul care rotește firea-
Râd stropului de fină ce voi numiți pământ.

Din pomul cunoștinței am rupt un rod, am strâns
Un gust de trupuri calde, și miezul alb scuipai
Și fără vre'o poruncă m'am depărtat din rai
Când serafimi în urmă'mi în hohote au plâns

Subt mine curge timpul — ca râul subt o punte
Văd tot, știu tot. Știutul mă'nalță în pierzări
Și fiindcă văd — orbirea înecă-a mele zări
Find-eă gândesc, — o piatră strivește a mea frunte.

ADRIAN MANIU

minte de treburi. Dar atunci e datoria statului să intervieve și a ministerelor de Instrucție și de Culte să umple golurile. Există o Casă a școlălor, — să-și amintească de clasicii noștri dacă editorii d-lui Stoican i-a uitat. Și nu numai de a-Ceștia, dar și de scriitorii de curând dispăruți ale căror cărți au fost alungate din rafturi, de prodigioasa fecunditate a nerăbdătorilor.

Fostul institut „Minerva” cu o pioasă grijă adăogită unui patron-zător spirit comercial, a știut într'o vreme să-și îndeplinească datoria de a tipări cele mai bune scrieri ale trecutului în ediții frumoase efitine, adnotate și complectate de oameni pricepuți. Moștenitorii acestei firme par cucerii de alte preocupări. În librăriile nouilor ținuturi vechile ediții au dispărut, ori se vând pe prețuri înzecite, de speculă.

Înainte de a sfârși să privim încă în vitrinile librăriilor ungurești.. Numărăm acolo până la zece ediții deosibite ale operilor lui Arany, Ady, Petöfi, și altor mari poeți maghiari, toate tipărite cu gust și cu un adevărat cult al frumosului. În librăriile noastre circulă un volum a lui Eminescu, care face cu succes concurență cărților de visuri și de povești haiducești, ce se vând în bălcuiri. E o crimă în această țară a profitorilor și multimilionarilor, nu se găsește oare un om cu gust și cu suflet, care în ciuda trândavei nepăsări a editorilor — să tipărească așa cum se cuvine, pe socoalea sa, opera poetică a celui ce ne-a deschis întâia oară ochii spre negura infintului? I. Darie

Omul care-și întindea mîinile...

— Când zăcea în fășii în poala mamei, își întindea mîinile după soare vrînd să smulgă strălucirea lui rotundă de pe ceriu. Și zarea nu i-a răspuns niciodată.

— Când a făcut întâii pași, văzu pîine în mîinile unui copil. Și ș'a întins mîinile după pâne... Dar nu i-au dat-o.

— Când a nceput să simtă chemarea florilor și adâncul rost al cântecului bienfăcător, ș'a întins mîinile după o floare. ...Dar spini florii l-au respins și a simțit săgeata durerii dintăi în inimă, era durerea leului alungat din vizuini.

— Când îl creșcu credința și dorul de luptă, își întinse mîinile după argintul răsplătirilor și după aurul biruinței. Și l-au alungat, l-au bătut, l-au chinuit.

— Omul care-și întindea mîinile și nici-odată na cules decât lacrimi și blesteme, și niciodată n-a putut rîde fericit.

— Și trist și obosit, bătrîn și chinuit, ș-a întins mîinile plîngînd după soare... și soarele s'a desprins de pe ceriu, a căzut în brațele-i micșorat de cădere ca un măr, și omul care își întindea mîinile totdeauna inzadar... simți că i-se deschide noaptea, ca să se cufunde în ea, ținînd strîns la sînu-i, soarele — măr.

Emil Isac

Toamna timpurie

*E-un amurg de toamnă timpurie,
Și'n cerdacul casei de la țară,
Câte-o frunză galbenă și rară
Tremură ca o aripă de hârtie.*

*Și ca un bănuț de soare, singuratic
Cade 'n cet parcă n'ar vrea să cadă,
Din mănunchi de trandafir sălbatic
Atârnat pe sfori, de balustradă.*

*

*Printre pomii de pe-aleia din grădină
Soarele în asfințit întinde
Paralel, covoare de lumină
Din uscața iarbă ce s'aprinde.*

*E-o tăcere ca'ntr'o casă de bolnav,
Frunzele cad pe furiș;
Soarele'i firav.
In luminiiș*

*E ceva pustiu
Ca'ntr'o casă,
Din care-a fost scos un mort
Pe-o zi frumoasă.*

*

*Vino lângă mine, draga mea,
Sânt singur, și mă tem să stau așa.
Să privim noi amândoi înspre Apus,
In zarea dinprejur, pustie,
Cu pământu 'ntins ca o năsălie
Pe care-un uriaș a fost dus.*

*•Dar să fii tare
Să nu'ncepi tu să plângi,
Și mai ales să nu vorbim.
Alătura de tine să mă strângi
Mângâetoare,
Și să pornim
Pe câmpu-acesta, ca'ntr'un țintirim.*

DEMOSTENE BOTEZ.

Păiajenul negru

Cu lumânarea ap opiată în fața oglinzii, Henric al patrulea își cerceta amănunțit, pentru o zecea oară poate, crețurile din jurul ochilor. Și era trist. Sticla neregulată, cu valuri mărunte și cu argintul pe alocurea mâncat de umezeală, răsfiângea o jalnică figură. Zădărnice se schimba autând un colț de unde oglinda să nu-i arate chipul prea oval sau fruntea prea turtită, dincolo de luciul aburit răspundea fiecărei mișcări, un cap îmbătrânit și plumburiu. Gulerul de dantelă, obosit de îndelungi vagabondări se boțise și atârna ca o imensă corolă de floare veștedă. Incercă încă odată să-l ridice sub bărbie, dar petalele se întorceau îndărădnice și mizerabile pe umenii de catifea violetă. Mormai singur, începutul unei înjurături puțin regești, când ușa cabinei se deschise și cineva strigă, trecând mai departe:

— A venit și prefecțul. Incepem!

Henric al patrulea întoarse spațele oglinzii și se trânti, ferindu-și spada, pe canapeaua prăfuită. Nu intra decât la sfârșitul actului... O durere stăruitoare îi încheștase tâmpile. Câte-va minute de ne-

mişcare și piramidonul aveau să-l liniștească poate. Și încereă să nu gândească nimic. Dar alături, dincolo de peretele subțire se auzeau „fetele” chicotind. Un glas de bariton necunoscut, și pti fără îndoială o glumă căci râsetele izbucniră mai înveselite. Apoi se auzi bâzâitul unui pulverizator, capacele cutiilor de pudră aruncate pe masă, un șuvoi de apă. Ușile se trântiră și pașii se depărtară pe culuoar. Se făcu liniște. Coboriseră toți. Se auzea numai clipotitul ploii izbînd în ferestre. Henric al patrulea își destinse dureros încheiturile. Liniștea îl odihnea. Tâmpile începeau să se răorească. Și sorbi tăcerea ca o doctorie binefăcătoare. Un șoarece ademenit de nemişcare scoase capul deasupra dulapului, privi o clipă nehotărit cu ochi lucitori ca două mărgelile negre, apoi lunecă în jos repede, ca o jucărie pe sfoară, și se mistui înghițit de întunericul unui ungher. Rămase iar singur, și iar singurătatea îl neliniști. Asta se întâmpla tot mai des de un timp. O căuța, și mai târziu îl turbu a în totdeauna. Niciodată nu-l apăsase însă ca într'acest orașel lăaturalnic, unde de o săptămână nu se mai potolea cea

dintăi ploaie, monotona și nesfârșită, de toamnă.

Henric al patrulea aruncă țigara, sări în picioare, își mai privi încă odată în oglinda dușmănoasă obraji vâpșiți; corectă vârsta cu puțin roșu și cu puțin negru, își netezi barba mătăsoasă și rotund zind pieptul sub haina de catifea coborâ între culise, așteptându-și rândul. Pompierul îi făcu loc cu admirație respectuoasă. Mărioara, „a treia damă de curte”, trăgând cu urehea la replicile de pe scenă pentru a nu pierde ca de obicei întrările, găsi timp să-i arunce un compliment generos:

— Nene Haralamb, ești adorabil. Intinerești.

Henric al patrulea surâse amar și cu un gest vag al degetelor înmănușate, alungă lingușirea. Nu-l mai mângâiau încurajările colegilor. Oglinda, ori cât de ingrata va fi fost, nu-l mințise nici adineori. Iar sub botforii trecuți peste genunchi, reumatismele îi aminteau fără îndurare anii. Rezemat de o ladă ca scândurile negelute, urmărind dialogul conspiratorilor de pe scenă, își zâmbi sie-și sillit și cu milă. Măhnirea îi strânse din nou inima. Aștepta să-și spună

CĂLĂTORIA IN NOURI.

*Când cerul ca o grotă își deschide
albastrele nemărginiri fluide
prin care trec, în bărci de vânt, ecouri,
eu fac călătoria mea în noui...*

*Apusul roș cu nouii sălbatici
plutind ca niște vulturi singuratici,
cu — aripi de purpură, mă înfloară...*

Spre miază-noapte sufletul meu zboară!

*În peștera cu valuri adormite
atîrnă vapoase stalactite;
flori mari și mlădioase plâng spre cer,
și ca un lac înmărmurit de ger,
cu stoiuri transparente de lumină,
coroia lor albastră se înclină...
Castele de omăt, grădini de fulgi,*

*ușoare se distramă ca un giulgi,
acoperind, la orizont, departe,
rătăcițoarele ecouri moarte...
Și păsări mari, cu pene de cristal,
într'un prelung cortegiu muzical
alunecă pe mute mări senine
cu stânci de ghiață albăstrie pline...
Iar degetele vântului sonor
preschimbă 'n harfă fiecare nor...*

*Dar Noaptea din palatu-i de bazalt
pe scările azurului înalt
coboară...*

*Cerul trist și ofilit,
în flămuri largi de doliu învelit,
se schimbă 'ntr'un albastru cimitir,
cu adormite temple de safir
în care torți de purpură se stîng...*

*Printre statui, mausoleuri plîng,
sfinxi albi, păzind misterioasa poartă
în dosul căreia e luna moartă...
Și printre străveziile cavouri,
trecînd pe sub albastre porți de noui,
șerpuitoare drumuri de lumină,
la orizont, tănuitor, se 'nclină...*

*Pe scări mai diafane ca un fir
fiori de-argint coboară 'n cimitir:
— și stelele alunecă 'n tăcere
pe fruntea monumentelor stinghere...*

*... La care alb mausoleu ascuns
te-oprești acuma, suflet nepătruns,
pe drumul nouilor morți pornit
în infinit!*

1918. Iași.

AL. A. PHILIPPIDE

mai repede rolul, să sfârșească, să desbrace vestmintele de bălci, să se întoarcă în camera înfrigurată de otel și să-și strângă de-a-valma bagajele sărăcăcioase, pentru a porni mâine, iarăși și iarăși în altă parte. Se gândea cu ușurare că scapă de acest târg unde o săptămână se înăbușise ca într-o temniță. Și își jură să nu se mai întoarcă nici odată.

O suflare de vânt tremură frunzele de pânză ale decorului. „A treia-damă de curte” își acoperi gâtul desvelit cu degetele înalte. Conspiratori cu pumnalele încruciate îi jurară moartea. Regizorul îi făcu semn. Henrical patrulea își bombă pieptul și cu mâna încleștată pe spada scurtă, intra cu pași grandioși. Cineva aplaudă în fundul sălii. Nenea Haralamb avea ținuta marțială și cucerea în tot deauna rândurile din urmă... Cucerii de astădată și stalurile din față. Infrigurat de aplauzele necăpătinate ale unui admirator singuratic ce-i încheia fiecare sfârșit de vers, se întrecu pe sine însuși. Din strofele sforăitoare de melodramă scoase accente pe care nu și le recunoștea singur. Imaginația haotică și extravagantă a autorului, îi puse să vorbească de singurătate, de lipsa femeii iubite, de anii cari trec, de izgonire și de rătăcită sete de moarte; și poate gândurile amare din fața oglinzei, poate singurătatea care îl înăbușise o săptămână, poate cele câteva ceasuri de rătăcire pe străzile ploioase ale acestui orașel ostil; îl făcură grandilocvent. Ultimile versuri le declamă indoind

vârful de otel al spadei cu osinceră desnădejde și sala își urlă entuziasmul. O floare poraită dintr-o loje descrise un arc și-i căzu la picioare. După acest semn, urmară altele. Conspiratorii și damele de curte, priviră uimiți această a doua miraculoasă întinerire a lui Nenea Haralamb. Iar după ce cortina căzu definitiv, a treia damă de curte, entuziasmată, i se acătă de gât, și-i sărută des, des, obrăzii veșteji, pe care fardul buzelor puse flori rotunde și roșii...

După ultimul act, cu gulerul pardesiului ridicat, dosind florile, eși în stradă cel din urmă. Ușile se închideau pe culuoarele întunecoase. Piața se golise și singurul bec, cu flacăra tremurătoare arunca peste bălțile murdare cioburi de lumină. Dar ploaia încetase. Pe cerul spălat, de sticlă, stelele străluceau clare. Vântul smulgea castanilor cele dintâi frunze moarte. Aerul înfrăgezit de umezeală îl pătrunse plămâni adânc și răcoritor ca un balsam. În fața singurei cafenele-restaurant, un automobil cu șoferul adormit aștepta: și în unghiul de raze al farurilor așternut pe asfalt, câteva coji de portocală îi evocară ținuturi toride cu nume sonore și cu țămuri nisipoase de mare. Haralamb Țărcuș — pe afiș Haro Ditarca, — șovăi în fața ușei. Ii era foame. Prin perdeaua subțire, se vedeau înăuntru ceilalți, așezați la o masă întinsă cu necunoscuți; știa că acolo îl așteaptă aceleași calambururi, aceleași sticle golite, aceiași nopți care se va întinde până târziu și aceiași lăutari vor scărții

aceleași romane. Iși vor râde de el și chefuliți îl vor întrteba iarăși de ce e funebru... Ii era rușine și de florile pe cari ar fi dorit să le ascundă... Foamea îl birui și se hotărî să înfrunte corvata. Dar cine va îi striga numele la spate și se întoarse surprins, cu degetele încă pe mânerul ușei. Un necunoscut alerga găfăind, cu pardesiul descheiat. Era gras cu pălăria dată pe ceafă, desvelind privirii o figură largă și înveselită, pe care nici nu-și amintea s'o fi văzut undeva, vreodată. Necunoscutul desfăcu brațele frățește:

— Ei bată-te să te bată. Tu erai Țărcuș?... Ei bată-te... Bănuiam eu...

Si încleșându-și brațele îl strânse ca pe-un tovarăș demult pierdut. Haralamb Țărcuș, încercă să pună un nume pe figura acestui zgomotos prieten și nici indoita gușe, nici ochii rotunzi și mici sub pleoapele grase, nici gura cu buzele carnoase și umede nu-i spuneau nimic. Încercă să pară bucuros, dar necunoscutul înțelese și lăsă să-i cadă brațele desamăgit:

— Nu mă recunoști?... Mișu... Mișu Vulpescu dela Gimnaziul Cantemir, Ei, bată-te, zi, mă uitași? Iși amintea însfârșit. Cum să-l uite?

Trei ani tovarășie de bancă nu se uită ușor. Dar cum se schimbăse...

Mișu Vulpescu, îi prinse brațul și-l țări autoritar după dânsul:

— Nu aci... E restaurant de ciocoi. Stiu eu o odăiță bună, cu liniște și vin ales. Niște fripturi faine. La jidanul meu...

Un timp meraseră amândoi, tăcuti.

Haralamb Țărcuș, măsura cu coada ochiului dimensiunile prietenului, abdomenul bine hrănit, vesta cenușie sub haina deschisă, lanțul gros de aur și încerca să-i ghicească indelețnicirile. De trei zeci de ani aproape nu mai știuse nimic, vremea îl și ștersese din amintire. Și ce vânt îl adusese tocmai în cestlalt capăt de țară?

Ajunseră. Cârциuma era dosnică, cu obloanele frase, dar după primirea bucuroasă a ovreiului, după graba cu care deschise o odăiță ce se vedea rezervată numai pentru oaspeți aleși, se ghicea că prietenul se bucura acolo de deosebită trecere.

În fața paharelor de vin, desmorțiți; Mișu Vulpescu îi povesti cum l'a descoperit.

— Bănuiam de eri, de când ai jucat pe Othello... Te-am căutat, și mi-a spus unul deșirat, de făcea pe Marchizul de Montmorency, că Haro Ditarca-i Țărcuș. Phii ce bucurie, bată-te... Eu te-am aplaudat întâi când ai eșit pe scenă... Strașnic succes!... Ți-a aruncat flori și nevasta prefectului, și aia i-o mofturoasă de obicei...

Haralamb Țărcuș simți că roșește de admirația greoaie a prietenului și încercă se schimbe vorba:

— Și tu? ... Ce vânt pe — aici? Sunt... să vedem... treizeci de ani de când ne-am despărțit... Prietenul împinse paharul dinaintea lui, rezemă ceafa grasă pe spătarul scanului, privi câteva clipe paharul cași cum de acolo ar fi aflând de unde trebuie să începă, și se tângui:

— Eu dragul meu, sânt un om necăjit... ia un biet funcționar. Grefier de tribunal, o mizerie. Mai am doi ani și scap la pensie. Am o căsuță cu livadă, nevastă sănătoasă, copiii la locul lor, un ginere avocat... De trei ani o vișoară pe rod... Incolo ticăloșie. Mai uit cu câte un păhărel de vin, cu de-ai mei. Noi nu suntem artiști. Nu știm ce-s florile și aplauzile...

Haralamb Țărcuș, ca un vinovat împinse florile sub șervet. Admiră și invidioasă a prietenului îl durea acum ca o muștrătoare ironie. Il mahnii gândul că în doi ani acestea erau singurele flori aruncate de o mână generoasă, și că se mulțumea acum numai cu aplauzele galeriei. Și cu sete sorbi unul după altul două pahare pe nerăsuflăte. Ovreiul se strecura în vârful picioarelor, schimbă ghiața, aduse farfuria curate și fripturile sfărăind încă, apoi întrebă cu înțeles:

BROAȘTELE.

*În plopul meu își pune cuibul luna
Din care ese noaptea ca un corb,
Și stele-i cad din aripi, dar le sorb
Prin iazuri broaște una câte una.*

*Căci broaștele înghit bucăți de noapte
Și sar din mâl în iaz rotind inele,
Și se lungesc pe burta lor de lapte,
În care se topesc atâtea stele.*

*Iar când trezit de-al lor vacarm barbar
Se'ncredunță — roș de somn truditul soare,
Cu ochi holbați, pe foi de nenufar
Rămân încrămășate — de stupoare.
Iași.* AL. O. TEODOREANU

— Să trimitem după Năiță?

Înțelese că Năiță trebuie să fie vre-un țigan cu vioară, și rugă din ochi prietenul să renunțe:

— Mai bine povestim de ale noastre...

Aveau multe de povestit — Mai întâi despre foștii camarazi și amintiri de școală. Farsele din ora profesorului de istorie, greva de la matematică, scandalul când i-a dat afară pe o săptămână... Si apoi colegii. Cine ar fi crezut că Brânzeu, feciorul popei dela Vovidenia are s'ajungă de trei ori milionar? Si Stroescu care se ținea numai de giumbușlucuri să se împuște din dragoste... Si Milea care rămânea repetent la fiecare doi ani să ajungă general... Voicu, voinic cât un taur să moară ofticos... Si mai ales secătura aia de Toroceanu s'ajungă Ministru domnule!

Mișu Vulpescu se indignase de-al binelea, și fiindcă obișnuia se vede să-și inece indignarea în vin, strigă să schimbe bateriile.

Era bun vinul ovreiului. Strecura în vine o aromeală calduță, răscoclea amintiri din unghiuri uitate, învăluia sufletele cu o desmierdare. Prietenul fu cuprins de suveniruri, și după ce îngriji de pahare și i-și deschise nasturii de la vestă, se înduioșă:

— Nu știu... Când erai în școală ai declamat odată ceva foarte frumos, la o serbare... Ceva trist care mi-a rămas în minte... Te-a sărutat pe frunte Medrea, de română și mama ta a plâns... Țin minte începea:

Lângă icoană, în umbra cea neagră
Paiejenul negru o pradă pânđește
De-i noapte ori ziua...

Atâta îmi amintesc. I-am povestit și nevastă de multe ori. A căutat și fata prin cărțile ei... Se vede, era ceva foarte vechiu, nu se mai găsește...

Haralamb Țărcuș zâmbi îngândurat trecutul mort și încercă să-și amintească și el:

— De-i noapte ori ziua... De-i noapte ori ziua...

Nu, mai departe nu-și amintea. Vedea cartea de lectură cu colțul foilor îndoite, păiajenul desenat în mijlocul pânzei geometric țesută; revedea pe cealaltă pagină portretul lui Vlad Tepeș cu egreta albă la căciulă, dar versurile mai departe nu și le mai putea aminti. Îi revenea în minte și ziua aceea când pe estrada de scânduri, în hainele cu îngrijire șterse și mirosind încă a benzină, a smuls cele dintâi aplauze, pierzania lui... Căci după aceea a venit noaptea de nesomn, îndemnurile profesorului entuziasmat plânsul bătrânei și de atunci l-a biruit definitiv amăgirea scenei...

Întâlnirea sfârși trist. Amândoi răscoliseră o cenușă răcită și amințirea anilor îi scutura cu un rece fior. Se măsurau pe furie spionându-și pe fețe ravagiile anilor. Țărcuș invidie sănătatea celuilalt, hainele calde, respectul cărciumarului, mediocritatea fericită. Se despărțiră cu o strângere molatică de mână. Vinul obosise și din toată bucuria de adineori nu mai rămânea decât un pumn de scrum...

... Strânse bagajele sărăcăcioase în valiza cu mușamaua destrămată, aruncă deasupra caetele de roluri și se trânti în pat hotărât să adoarmă. Mănunchiul de flori și-il așeză pe marmora mesei de noapte, dar din frunzele veștede se ridica un miros acru de vin. Il împinse mai departe și suflă în lumânare. Tămplile îi svâcniră iarăși. De jos, din cafenea se auzia țipătul unei vioare, un glas răgușit, hohote bete de vin. Undeva vântul clătina o tablă desprinsă și scârțăitul se repeta monoton, ca tictacul unui pendul. Somnul nu venea. Amintirile turburate, alcoolul, singurătatea, iarăși îl striveau slab și îmbătrânit sub plapoma de otel cu pânzele umede. Glasurile de jos, sbateră tablei de pe acoperiș, vuetul unei birji care rătăcea undeva departe; toate îi ciocneau dureros timpanul. Se înfioră: iarăși o noapte de insomnie. Si pentru o chema somnul aprinse din nou luminierea, căută o carte

sau un ziar să-și obosească ochii. Dar demult nici cărțile, nici ziarele nu-l mai interesau cu nimic. Intre bagaje nu găsi de cât caetele de roluri și câteva făeturi din gazetele vechi, unde se scrisese odinioară despre el... Cu atât mai prost — își zise, — le va reciti pe acelea; „acum măcar de adormit sunt bune“. Erau rânduri scrise de necunoscuți și de prieteni, profeții mincinoase din care nu s'a îndeplinit nici una. Ghemuit în așternutul murdar trăi planurile nerealizate și din nou îl chinură desamăgirile de atunci. Anii cei dintâi, când Haro Ditarca „făgăduia“. Apoi cuvintele bune din ce în ce mai rare. Și după aceea nimic, tăcerea care l-a alungat să vagabondeze de cincisprezece ani în orașelele mărunte unde se mai aplaudă încă melodramele ruginite. Nu. Nu era o lectură care să cheme somnul... Aruncă foile departe și încercă sfatul medicului. Va număra fără să gândească la nimic alt, florile zugrăvelii de pe plafon. Incepu de deasupra capului. Erau flori verzi și flori roșii, amestecate cu desenebizare, cu melci colorați și cu fluturi uriași. Cuminte, ca un comval escent care—și alungă plictiseala: numără florile până la capăt, începu din nou, căută combinații oboșitate; întâi cele roșii, apoi cele verzi, apoi melcii. apoi fluturii giganți. . . O clipă pleoapele se lăsară oboșite! Dar prinse de veste că jos tot sgomotul a muțit. Se auzia acum numai bătaia monotonă a tablei smulsă de vânt. Când au tăcut? Si somnul îi fugi iarăși. Din adâncul tăcerii se mișcă încet, din nou, amintirile, îndărădnice și dureroase. Cu ochii țintiți în plafon, recapitulă toate camerele de otel unde s'a tărât cincisprezece ani, toate scenele cu decorurile prăfuite, toate gările și toate cafenelele jigoase unde și-a omorât an cu an cele din urmă svâcniri de revoltă. Acum se lăsa dus inert de o ceată sgomotoasă și nepăsătoare, care semăna în fiecare oraș o femeie și culegea alta; care călătoria fără hodină, veselă și însetată de petreceri, ca un cort de saltimbanici vagabonzi. Si ochii căutară în ornamentele încălcite ale zugrăvelii de pe plafon, deslegarea sfârșitului. Dar dintre florile roșii și verzi, ca și cum ar fi răspuns unei mister; oase chemări, un păiajen negru și leneș trezit de lumină se mișcă prudent, înaintă pe zidul văpsit și se oprî nemișcat, pândind o pradă nevăzută... „Paienejul negru opradă pândeste. De-i noapte ori ziua. . .“

CANTEC TRIST

Eu voi muri'ntr'o toamnă
Sau primăvara, când
Vor înflori copacii —
Eu voi muri plângând
Într'un amurg de seară,
Sau poate'n niște zori
Fermecătoare, sfinte.
Și mi va părea c'ascult
În clipa depe urmă
Un cântec depărtat,
Un cântec trist ce'n viață
Adesea l-am cântat
Când te-am iubit pe tine...
— Eu voi muri, cum mori
Atunci când fericirea
Ți-a fost murii demult.

ECAT. PITIȘ

De-i noapte ori ziua... Nici acum nu-și amintea... Si doar cu emoția aplauzelor culese atunci s'a urcat într'o noapte în vagonul întunecos de clasa a treia, cu singura avuție o legătura de schimburi, să cucerască lumea... Nici fumul greu din vagon, nici mirosul cismelor cazone, nici sfârșitul lămpii cu ulei nici întârzierile n' sfârșite în stațiile întunecoase unde se oprea îndelung trenul acela ieftin, ca pentru săraca lui pungă; nu i-au rispit până în Capi ală neclintita credință că va birui... l'a răpit-o apoi încetul cu încetul timpul. După cele dintâi svârcoliri și revolte, i-a retezat aripile, i-a smuls zi cu zi câte-o nădejde. L-a aruncat sterg și netrebnic ca o cârpă.. Când va sfârși?... Și cât îl vor mai întreba batjocoritor tovarășii de vagabondaj:— când se sinucide? . . .

Păiajenul stătea neclintit. Părez acum o pată înșelătoare și moartă pe florile zugrăvelii.

... În dimineața aceasta va porni din nou, va țirii după el valiza cu colțurile roase, cele câte va caete de roluri, tăeturile din ziarele dispărute acum, și va dormi în altă cameră necunoscută de otel, florile cu miros de vin se vorusca

ca alătea altele, cele dedemult; durerile îi vor înțeșta mai fără cruțare tămele și iarăși nopțile îl vor înspăimânta, nesfârșite. . .

Gândul pe care îl ocolea de mult, pe care îl ținea înăbușit ca o ademenire primejdioasă i-se înfipse de odată în minte luminos. . . Nu-l mai alungă. . . Nu-l mai înspăimântă; i se păru familiar ca și cum l-ar fi purtat întotdeauna cu dânsul, odată cu bagajele nemernice din mizerabila-i valiză. Va sfârși.. Va face o sinistră surpriză mâine dimineață, tovarășilor.. Nopțile de nesomn nu-l vor mai cerșii aplauze... Va fi cea mai sinceră dramă, cel mai frumos succes. . . Va sfârși. Și nimeni nu-l va mai compătimi în batjocoră. Cum de nu s'a hotărât mai demult? . . .

Pa'anjenul aștepta.

Sări din pat ușurat, cu înghețatul suflet scuturat de o chinu toare povară. În mijlocul camerei în camașă, desprinse cureaua valizei și o privi cu atenție. . . Umbra întinsă pe perete îi arată capul uriaș, picioarele subțiri și puținul păr de pe frunte sburlit ca o creastă înveselitoare de clown Căută cu ochii cu'ul înconjurat de florile colorate. . . Nu se cutremură. Capul îi vâjeia.. Pereții se învăteau. Dar nu, nu de frică. . . Vinul. Și frigul din cameră. . . Atât. . . Va ști să-și joace rolul fără șovăială, ca în fața unei săli pline, de unde odată cu cortina vor izbucni aplauze. . . Umbra curelei se balansa pe perete ca o umbră de șarpe ispititor..

... Acum păiajenul se urni fără teamă. Înaintă până aproape de cuiul din mijloc. Păru că măsoară depărtarea, își dădu drumul pe o ață nevăzută, se legănă de câteva ori și făcându-și vânt, prinse firul de cureaua întins încordată. Apoi harnic, cuminte și savant începu să-și țese pânza geometrică în unghiul cel nou din mijlocul camerei. Haro Ditarca nu-l mai vedea acum. Cu ochii albi, cu picioarele deslipite de pământ, părea că se înalță să privească cu spaimă afară, p' în geamul murdăr. A-olo se destramă o dimineață plumburie. Vântul bătu cu o frunză ruginită în geam. Un tren porni din gară și ecoul sonor al roților peste podul de fier, t'ezi orașul alb de ceadintăi brumă a toamnei.

Cezar Petrescu.

Zi de primăvară.

Era primăvară pretutindeni. În zadar ogoarele erau încă goale și negre. La fie care clipire a ochilor uimiți cele câteva petece verzi de pe dealuri se întindeau pe nesimțite, ca apa potopitoare a revărsărilor inundând toată zarea cu verdele ei biruitor. De geaba crengile copacilor erau încă schilave și sterpe. Vântul calduț care adia lenes, tremurând cu foșnet de promoroacă rămurelele negre ca degetele de mort, aducea din adâncimi neștiute miros tare de frunză și mireasmă neînțeleasă de flori. În zadar pe scaetele înecat în negrul lucios al brazdelor proaspete un singur sticlete se burzuluia vrăsmășete pe un rod spinos și îndărătnic. Ciuda lui sgomotoasă era țipăt de rândunici, tril svăpăiat de privighetoare. Căci peste tot domnea soarele, cel dintâi soare al primăverii, care se desfăcea acum din stihii. Și era atâta lumină în răsul lui de aur, atâta mângăere în razele lui prietenoase ca o mână bună și caldă amintitoare de viață pe fruntea abia trezitului din somnul greu al bolii, că pretutindeni nu putea fi decât primăvară, verdeață, flori și susur de frunze, păsări nenumărate în întrecere de maștri.

Toate acestea le vedea, le auzea și le mirosea poetul cu toate simțurile lui căscate de mirare și de surprindere. El se trezise încă de dimineață, cu o bună presimțire în somn. Și patul lui care cum spunea singur gema jalnic, la fiecare apăsare, ca un sclav, de astădată nu scârțăise plângător ca de obicei. Atâta revărsare neașteptată de soare, așa într-o bună dimineață, după săptămâni întregi întunecate și friguroase, l'a uimit, l'a încurcat de tot. Nu știa ce să pună mai întâi: hainele sau ghetetele. Căci gândul câmpului, graba de-a scăpa numai de cât de ziduri i-a venit tot atât de pe neașteptate ca soarele în geam. Dar s'a gătit cu multă atenție, ca un demnitar care trebuie să ia parte la o solemnitate. Nelămurit oarecum, își dădea totuși seamă că pentru el ziua

aceasta are într'ânsa ceva oficial. De aceea, după drumul lung și întortochiat, când a scăpat și de cea din urmă casă de mahala, s'a oprit puțin cam emoționat de gravitatea momentului, în fața orizontului răsător. Și adânc pătruns de un fior mistic, s'a descoperit ca într'un templu.

S'a reîntors după ceasuri întregi de hoinăreli fără țintă, de contemplări mute trântit pe vre-un tăpșan de ierburi din anul trecut. S'a reîntors cu sufletul plin de bucurii vagi, de un entuziasm nelămurit sau cum singur își dădea seama ce se petrece într'ânsul, de inspirație.

Și după ce și-a potolit foamea la cărciuma din colț, după ce și-a stropit trei ceasuri învolburarea imaginilor ce-l năpădeau tot mai mult ca picături de vin, ca spuză cu picături de petrol, s'a retras în odăia lui cu miros de busuioac vechi.

S'a aruncat apoi brutal pe patul care s'a văetat îndată de durere. Dar gemătul sclavului i-a apăsât timpanul așa de ascuțit și prelung că ciripitul miilor de păsări i-a sburat îndată din auz. O toropeală dulce și vicleană i-a cuprins membrele și i-a împânzit ochii, stergând ori ce urmă de imagine primăvăratecă. Eterna toropeală sterilă și ucigașă de toate zilele! S'a scuturat cu energie de momeala ei periculoasă. Dintr'o săritură s'a pomennit la masa de scris, urmat de oftatul de ușurare al patului.

A pus vârful condeiului pe hârtie și-a așteptat. Dar din toată bogăția primăverii de azi dimineață, memoria nu i-a adus dinaintea ochilor decât scaetele înecat în brazde și văicările fometoase ale sticletelului. În colo coclauri negre, ramuri negre, degete de mort, zări cenușii. Și bulgărașul de pământ care i-se strecurase prin crăpătura tăpei. Dar dela ghiata dreaptă, pe care de mult plănăia s'o ducă la cismarul din fundul curței, gândul lui săltăreț ajunsese pe neașteptate la patofii de lac ai Rorii, prietena lui. Cine i-o fi dat Rorii, pantofi așa de scumpi? Cu neputință să-i fi luat din micile ei economii, cum pretindea.

Îl năpădi tristețea; oare de unde venea această tristețe? Să fie gelozie? Zâmbi cu dispreț. Va regreta amarnic ea mai târziu! Dar va fi prea târziu atunci. Lampa asta însă care bâzia așa de melancolic și fără curmare! Dela ea, fără îndoială îi venise atâta descurajare. Când se va scăpa odată de gazul

ăsta infect! Și de toate Rorele, și de toate viața asta!

Pența i se puse în sfârșit în mișcare; o luă în jos foarte încet, ocoli puțin spre dreapta, se ridică în sus scrâșnind ușor ajunse de unde a plecat. Pe urmă făcu câteva mișcări pe sărite, apoi se încurcă într'o tremurare repede și continuă. Un chip de fată eși-la iveală.

... și încă de lac. Pe vremurile ăstia cinci-șase sute de lei...

Schilodi desemnul din două tăeturi apăsate. Își scutură capul brusca și când ar fi vrut să alunge o muscă supărătoare și murmură printre dinți cunoscutul refren: „ești poet deci cântă“.

Și scrise mare și caligrafic deasupra hârtiei: „Zi de primăvară“.

Apoi încruntă fruntea și-și încordă privirile în gol. Stătu câțva astfel nemșcat. Dar ochii i-se destinseseră ușor, ușor, un zâmbet melancolic și dulce îi apără în colțul gurei. Oftă adânc și ca dus de-o mișcare streină, tocul porni iarăși:

„In frunze veste de ț-așterni giulgiul tău de toamnă“!...

Rămase puțin pe gânduri, tăie giulgiul și puse în loc „culcușul“.

Apoi holbă multă vreme ochii la cele scrise. Abia târziu zări titlul. Surâse îndurerat, clătinând capul, și-l șterse alene, mult, mult, înecându-l într'o rețea deasă de linii complicate. Când nu mai văzu nici o urmă dintr'ânsul, zâmbi iarăși cu tristețe și rămase din nou pe gânduri. În cele din urmă aruncă tocul și începu să se desbrace, repetând pe diferite tonuri...

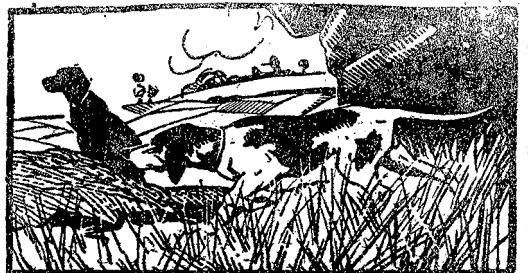
...„culcușul tău o toamnă“...

Doar cântul tău îmi vine'n gând... cântul tău îmi vine... cântul tău de leagăn... cântul tău de... de leagăn... de moarte...

Patul controla chinuit și somnuros cadența.

Până'n zorii zilei, stăpân și sclav, își gemură durerea, apăsați fie care de neînduplecata lor ursită.

Gib. I. Mihăescu

Duel de Artilerie

... Poruncă să se tragă'n inamic!
Amin — își face fie care cruce.
Verzui fumul duce
miros de fân
pentru cei ce rămân
în adăpost.
Alt — nimic.

Au pornit cirezile de oțel să ragă,
comanda e rupiă.
Huesc coperișurile cerești
'necate de-o lumină vagă,
lumină de omor.

Sus, sus
Ca un smeu clântănind un Zbor
în soare,
dus

de dorul mormântului
aripa'i se leagănă pe aripa vântului.

În fine ne-a descoperit
și prelungit
începe dușmanul, bombardamentul.

A început...!
un șuerat aproape mut și expodarea
un bum ș'apoi alt bum.
sur împrejur
avuze — din fum de obuze.
În dreapta și stânga 'ncinte 'napoi
Iar țândări și flăcări ridică pământul.
De ce schija rupe în unul din noi
săpându-i pământul?
Și de ce? De ce a fost liniște apoi?

* * *

Tezaurul Domnitei.

Era un biet plăieș, pedepsit de Dumnezeu cu patima vânătorului și dăruit cu o droaie de copii. Avea o pușcă din cele ce se încărcău pe sus, o ploscă întodeauna plină și colinda toate râpele pădurilor omorând ursoaice, țintind la mir cerbii, doborând cu plumbi de argint viezurii și râșii. În timpul asta coperișul de șindrila se inverzise acasă și cât el bătea pustietatea munților, foamea nu odată dădea târcoale casei parăginite, în dreptul careia se clatina ușor, un lung șir de nalbe de culoarea focului Sărac dator vândut, într'o noapte s'a făcut bogat și nenorocit — iată cum.

În al patruzecilea an al vieții lui, în rătăcirii pe maluri și zavoale, în nisipul pe care un dihor îl zvârlise dintr'o vizuină proaspătă, a văzut lucind și a cules câte-va scule de înfățișare neobicinuită. Le-a băgat în traistă socotindu-le bune

vre'oda'ă la ceva și s'a întors acasă. La un bălci al sfintei Marii și-a adus aminte de ele. Era strămtorat din nou, și cum iarăși îl amenințau creditorii le-a scos de unde le pusese bine și le-a adus să le vândă. Siret, căci șireteniile vânătorului sunt adesea de bun învăț și vânătorului, le-a arătat la doi negustori dintr' odată. Iar ace știa urcând unul altuia prețul; a putut afla că metalul greu e aur, iar pietrele smaralde. Nu erau multe, dar prea bine plătite ca să le vândă de îndată. Le-a pus repede înapoi în brâu și a plecat. A căutat din nou în fundul pădurilor vizuina căreia nu-i pusese atunci fum, fiind că în primăvară, dobitoacele năpârlesc și pielea lor nu face atunci de cât de opiaci. A găsit din nou locul, a început să sape și a mers așa săpând, până în scăpătatul soarelui. Atunci a izbutit sub cărămizi late, coperite de o lespede cu stemă, să dea de un mormânt — în care figura de cenușe, și oasele prăfuite, se surpară la adierea vântului de sară.

Răsarea luna. Lătrau lupii, așa că nu îi fu frică că alt om o să îl împiedece să isprăvească. Și culese astfel din pulberea neagră, paftale smălțuite, copei de argint, inele cu pietre mari verzi, pe care erau gra-vați vulturi domnești. Luna se ri-

dicase deasupra padurii cu care acum toată viață tainică se deșteptase. Părea că de pe toate crengile șueră șerpi și toate jivinele șueră. Dar din lună se revârșa o liniște de parcă curgeau veacuri și în groapa deschisă, între firicelele de metal, scanteiând în urme din vestimintele putrezite, părea că reinvie o umbră de femeie. Am zis părea, fiindcă strângând toate odoarele, vânătorul se mai uită odată la cremene și iască, lăsă sapa și porni să doarmă mult mai departe, în scorbura unui stejar trăznit de furtună. Ceața i s'a părut că ia chip. Luna se pierdea în cer. Auzi un clântănit lung care trecu... Și se făcu iar tăcere. Un dihor uriaș cu ochi de foc trecu mirosind pământul, ca un câine care l'ar fi căutat urma mai departe. Pe crengile din spre cer, o păsărică începu se piue ca și când l'ar fi căutat să-l vestească de ceva. Pe urmă zorile începură, iar el, seaturându-se porni prin vălureala vrejurilor sălbatice care țineau la tot pasul calea spre casă.

Un om îmbrăcat în haine nemțești, — căci așa se spunea atunci mai tutulor orășenilor obisnuiți să poarte vestimente apusene, l'a cum-părat pe bani mulți și buni, toate cele găsite în vizuină și în mormânt.

Pumnalul de aur.

*Iubire,
Pumnal de aur,
Te-ai înfipt în inima mea;
Din sângele ce-a curs,
Au înflorit flori roșii ca răsăritul soarelui.*

*Pe scări împletite din raze
Urcam spre albastrul târiei,
Pe care o reflectam în priviri,
Iar noaptea
Din ochi mei picurau stele...
Ce s'au făcut?...*

*Eram stăpân pe'ntinderea dintre pământ și cer,
Amestecam tunetul norilor
Cu vuetul pădurilor
Și spălăm poalele cerului cu răzvrătirea mărilor*

*Aveam o putere fără de seamăn...
Ce s'a făcut?...*

*Pumnalul de aur
L-am smuls din inimă-mi:
Florile roșii ca răsăritul soarelui
S'au vestejit
Ca florile de-o zi, ce mor în amurg...
Florile roșii ca răsăritul soarelui
Ce s'au făcut?...*

*Pe scări de'ntunerice acuma cobor,
M'apasă-o putere fără de seamăn,
Corbii remușcării
Imi sfâșie rana din inimă...
N'am nici o armă ca să-i gonesc...
Pumnalul de aur
Ce s'a făcut?...*

Vasile Al-George

Astfel plăieșul a devenit boier. Păstrase din toată comoara un singur inel de aur cu slovele aproape șterse, pentru soția lui. Dintr'o superstiție pe care o au uneori oamenii simpli — inelul se părea vânătorului că poartă gravat sufletul domniței moarte. Cum în mormânt nu fuseseră găsite nici un fel de arme și nici cercul de aur al inelului nu încăpea pe deget barbătesc — bănuiala plăieșului era firească. Cenușa și odoarele din mormânt nu puteu fi decât de domniță.

Dar dacă plăieșul se însărise cumpărându-și turme, și apucându-se de plugărie inconjurat de argați și stăpân pe nouă hotare, To-varășii lui săteni nu putură vedea noua boierie ce se ridica fără ca bârfiri și invidii să, înceapă... Iar soția lui nu voia să poarte nici în ruptul capului podoaba mormântului.

Totuși într'o zi, din ce pricină nu s'a păstrat în amintirea nimănui, soția vânătorului a pus inelul în deget și asta în chiar ziua morții ei. Plăieșul a înmormântat-o după ce i-a scos din mână inelul și de atunci nu a mai vrut să-l poarte nimeni, „privește neamul nostru l'a păstrat, cu toate că vânătorul a pierit în ocnă”. Unchiașul bătrân dela care mă așteptam la o poveste mai dramatică și nu atât atât de lipsită — de cea ce în literatură se numește irtrigă, tăcuse.

Am căutat lămuriri, explicații, dar cu înăpăținarea unui sfârșit de bătrânețe, în care visele se amestecă cu trecutul, se oprea la aceleași gânduri: „Femeia nu voise să poarte inelul, îi era frică de el și e păcat să desgropi morții și să porți podoaba cimitirelor”.

Mă apropiai cu juvaerul de lumină, îl întorsei pe toate părțile,

Nu sunt tânăr.

de Walt Whitman.

*Nu sunt tânăr, n'am gingașie,
nu știu înșelă vremea cu fleacuri
— sunt stângaci în salon — nu
sunt nici jucăuș, nici guraliv, în
cercuri învățate stau tăcut și apăsat,
deoarece n'am parte de învătătură,
n'am parte de frumusețe și știință —
dar două sau trei lucruri sunt, acelea-s ale mele:
eu am îngrijit răniții și nu arareori
am liniștit pe vr'un soldat muribund —
iar în ore de așteptare sau în mijlocul taberii
am scris aceste cântece.*

TRAD. L.

privii piatra săpată în care roz pe negru se desprindea o imagine de femei. Vrând să șterg urme de pământ și de cenuse ca să urmăresc mai bine liniile, piatra apăsă înlăuntrul inelului un ac întocmai ca o viespe. Auzisem de inele vrăjite, inele care poartă un grăunte mic de parfum; inelul acesta era otrăvit. Acul trebuia să poarte prin înțepătura lui otrava.

Am vrut să-l privesc mai mult, dar bătrânul cu o rapacitate sălbatică mi l-a cerut înapoi, mi-l-a smuls din mâini, nu a mai vrut să mi-l dea.

Asta e toată povestirea.

De-atunci am căutat în cronicile sufletul Domniței. Cine a fost cea care a purtat inelul? cine i l'a dăruit din ură? Dar filele cronicilor sunt pentru atâtea lucruri mute! Nu am aflat nimic.

Am căutat din nou să plec cu povestitorul meu, să caut în munții de altă dată, locul în care străbunul lui se îmbogățise. Dar bătrânul scoborase în mintea copiilor, scâncea ca d'horii, și știa numai să bată tactul cu o lingură în blidul cu ciorbă. Servitoarea lui îl muștra binisor.

Septimiu Someșan

Apelul lui Gorki

Au trecut trei săptămâni decând antenele telegrafiei fără fir, au împrăștiat în toată Europa apelul lui Maxim Gorki. Vă amintiți... Era o biată știre strecurată într'un colț de ziar, între-o reclamă de ciorapi de mătase și o coloană de amănunte senzaționale asupra fraudelor dela aprovizionare.

Fără îndoială că zdrobit de importanța acestor vecinătăți, apelul lui Gorki s'a strecurat sub ochii distrați ai lectorului fără a lăsa nici o urmă în amintire. Doar o impresie vagă: în Rusia se moare de foame. Și o reflecție de inofensivă răutate: — bine se'ntâmplă, așa li se cuvenea!

Acelaș lucru credem că s'a întâmplat cu apelul scriitorului rus, pretutindeni, în toate ziarele Europei. Căci pretutindeni prețul ciorapilor de mătăsă interesează în deosebi lectorul, iar fraude senzaționale se descopăr cotidian ori unde: în vechiul ori noiile continente.

Apelul lui Gorki nu a zguduit dar sufletele cărturarilor cu nici o emoție.

Și era vorba acolo de aproape cinci mii de savanți, scriitori, artiști, profesori, gânditori și intelectuali ai Rusiei, cari mor de foame în prezent la Petrograd.

Romancierul vagabonzilor, cunoscător vai! din dureroasă și proprie experiență al chinurilor ce frământă stomachul flămând, a făcut apel la intelectualii Europei și celorlalte continente, pentru a contribui cu bani, pâine și haine la salvarea acestor cinci mii de martiri, rămași să agonizeze între zidurile arse ale fostei capitale Moscovite. Și iată, de trei săptămâni răsfoim zărnice ziarele de aci și de peste frontieră, pentru a descoperi de undeva un glăș generos, un semn de solidaritate din partea celor cari își mai amintesc că în afară de revoluționari fanatici și teroriști, Rusia a mai dat omenirii și îndestule genii, cu ignorarea cărora nu s'ar putea încheia nici istoria literaturii, nici a artei, nici a științei omenești din ultimul veac. Nici un glas nu s'a auzit încă. O lăncedă indiferență.

Cărturarii Rusiei se vor sfârși cu ochii sticloși, cu fălcile încheștate, cu creierul golit de gândire, în mijlocul brutelor unde numai pumnul vânjos mai poate smulge prin trudă sau violență o mizerabilă fărîmă de pită. Ostilitatea cărturarilor burghezi din toată lumea, față de nebunia neagră a comunismului sovietic, n'a fost înduioșată nici o clipită de apelul desnădăjduit al scriitorului care nu odată, și nu pe cei mai sentimentali dintre noi, i-a zguduit cândva cu cărțile sale. Emoțiile trecute le-am uitat de mult. Gorki a fost șters din rândurile celor despre care se mai poate discuta calm la o masă de cafea; — e ceva vag acum, o uneltă a lui Lenin, Zinoviev, Lunaciarschi, Bucharin.. De moare de foame cu atât mai bine! Moară toți! Au voit-o...

Ne gândim; revoluțiile sunt feroce și necruțătoare. Prea mult și orb se acuză numai cea de peste Nistru. Generoasa revoluție franceză, ale căror principii le mozolesc astăzi toți guvernânții statelor burghez democratice, n'a tărat oare la eșafod pe Lavoisier și André Cheniér? Fost-a mai iertătoare? Sovietele istovite săvârșesc fără îndoială o crimă lăsând să piară oameni cari prețuesc însuși de cât un corp de armată roșie... Dar aceia acolo nu au pâine; îndură cu toții. E o pasivitate matematic justificată. Pe când indiferența cărturarilor din Europa, ce scuză va găsi în ochii istoriografilor de mâine?

Organizațiile internaționale muncitorești au dat dovadă de câte ori li s'a cerut, de o solidaritate admirabilă, — iar pentru cei ce știu descoperi acolo un avertisment al viitorului: înspăimântătoare. Măinile bătătorite s'au știut întinde în desnădejde, frățește.

Pentru copiii muncitorilor din Viena descărnați de foame, familiile lucrătorilor săraci de aci și din altă parte, au știut adăoga la masa lor încă o farfurie și o felie de pâine mai mult. Pentru a scăpa proletariatul din Ungaria de furia deslănțuită de regimul Horty, după alungarea lui Bela-Kunn; toate sindicatele muncitorești din lume au nevoit guvernele să declare un blocus comun, după care zelul spânzurătorilor dela Pesta s'a potolit.

Faimoasele internaționale corporații, sindicate și federații intelectuale cari s'au plămădit în toate țările după război, animate de o ideologie și un umanitarism platonice și convenționale, — la cel din-

tâiu apel de solidaritate și au desvelit un suflet sterc și schilod.

E sufletul nostru. Egoismul netebnic al viermelui singuratic, care nu vede nimic alt decât miezul alb al mărunțului din care roade. Dar mâine când fructul va fi căzut putred?...

Căci cine ne spune că nu va veni cumva și ceasul acela, când, tragedia de la Petrograd se va repeta, și aiurea? Si nu se va găsi atunci glasul unui amar Gorki pentru a cerși zadarnic de undeva și pentru alți gânditori, și pentru alți cărturari, un colț negru de pâine.

Iago.

Yâiharul fericirii mele

— Ady —

*Pe cel ce fericirea mi-a furat
Eu l-am văzut,
Dar nu țin minte țara:
Poate'n America,
Poate'n Japonia,
Ori poate'n vis...*

*Sub seceră, în fața lui, recolta
Din snopi de aur ridica grămezi.
Era un tânăr, doar ca mine,
Cel mult
De-avea treizeci și trei de ani.*

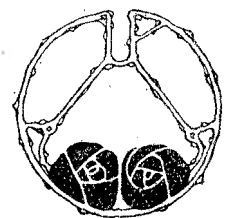
*Cu fața roșie de sănătate
S'a întors din câmp
Prin seara răcoroasă;
Aprins și-a sărutat nevasta tânără,
Copiii prin grădină se jucau...
Zdrobit și abătut sosii și eu,
— Un cerșetor străin —
Eram de-o vârstă...*

*El plin de viață, vesel,
M'ospătă
Cu pâine și cu vin de mere,
Apoi îmi dete-un adăpost în curte,
Biet milog,
Să stau de strajă fericirii lui!...*

*Și nu i-am pus că aș putea să fiu
Și eu bogat, nu oaspe cerșetor, —
Ci furisându-mă, în taină,
Am dispărut...*

*Pe drumul trist de țară alergam,
Fugeam nebun, să fiu pe veci departe
De cel ce fericirea mi-a furat.*

V. Al. G.

Eresii Sociologice

Civilizație modernă și civilizația antică.

Istorici și filosofi, sociologi de seamă chiar, prevestesc cu teamă sau consideră ca fatală năruirea civilizației moderne apusene și întoarcerea la barbaria primitivă. Răsunetul pe care l'a avut Oswald Spengler cu a sa *Niedergang des Abendlandes* (vezi rec. din *Gândirea* Nr. 1 pag. 10) se datorește în primul rând acestei concepții.

Ca și civilizațiile trecute, civilizația europeană, crescând din ne-gura evului mediu cu o viteză tot mai accentuată, atinge sau e pe cale de a atinge azi un apogeu, pentru ca, tot ea și atâtea alte civilizații apuse, să se stingă și ea reîntorcându-se la vechea barbarie sau la o stare puțin superioară fostei barbarii medievale.

Desvoltarea civilizației apusene moderne ar fi deci supusă ritmului fatal al „ondulațiunii universale” a lui Conta.

Această răspândită concepție pare a se întemeia pe lunga perioadă de 5000 de ani de dezvoltare istorică a omenirii.

În adevăr, istoria a cunoscut numeroase state și civilizații, cari au atins apogeuri culturale și o înflorire artistică și literară egală și după unii superioară, culturii noastre. Cinetica lor evolutivă a fost mereu aceeași: După o lungă și încetă ridicare, o scurtă și vie efflorescență culturală și apoi o decădere mai mult sau mai puțin repede și totală a culturii, împreună cu a statului politic.

Fie că luăm cultura grecească, cea mai superioară, și durabilă fie ca luăm pe cea egipteană, asiriană, indiană sau romană (excep-tând cultura chineză) pretutindeni fenomenul se repetă identic cu sine însuși, atât în esența și mecanismul său cât și în lineamentele generale ale curbei evolutive.

Nu suntem oare îndreptățiți în cea mai simplă analogie să inferăm același lucru și despre civilizația Europei apusene?

Din fericire pentru omenire, între dezvoltarea civilizației actuale și cea a vechilor civilizații este o prăpastie. Ea numai pentru privitorul superficial este ascunsă de mirajul fin al asemănării formale în dezvoltarea culturală și artistică, cu care obicinuim să caracterizăm și chiar să confundăm civilizația; luând chiar această dezvoltare literară și artistică drept unitatea de măsură a civilizației.

* *

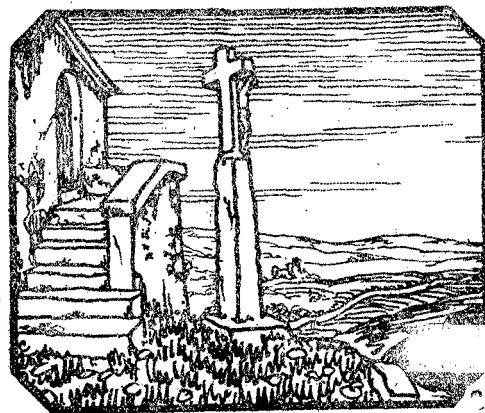
Cultura statelor vechi era o efflorescență pur intelectuală și artistică a unei pojghițe extrem de minoritară și excepțional favorizate. Efflorescența era datorită tocmai acestei favorizări economice și dura cât și această. Marea masă a poporului de robi, a căror energie hrănea și susținea pojghița minoritară, era mai primitivă, mai săracă și, ades mai sălbătăcită și mai prostă de cât „barbarul” locuitor liber al munților păduroși. Căci asupra acestuia cel puțin nu lucraser bastarda rea domesticărei, sclăviei, sau abrutizarea războinică.

Slabă și efemera pojghiță constituită de conducătorii statului și de purtătorii culturii artistice și literare, era prin natura ei în echilibru instabil: Parazită și fragilă floare de cultură pe trupul masiv și greoi al unei negre barbarii.

Ori de câte ori echilibrul sistemului se rupea, apărea în locul superficialei efflorescențe, iarăși massa barbară și primitivă de dedesubt. În tot cursul istoriei, acesta e fenomenul care sub diferite variante constituie caleidoscopul istoriei culturale a omenirii până azi.

Perspectiva depărtării în timp, naiva superficialitate a considerațiilor istorice „per analogiam”, și mai cu seamă definiția neexactă a noțiunii de civilizație, a făcut să vorbim de mersul „vălurat” al evoluției civilizațiilor, de înflorirea și distrugerea lor, ca de o lege naturală și fatală a sociologiei.

Adevărata civilizație nu se măsoară însă prin operele literare și artistice, cari sunt incidentale și neînsemnat rezultat pentru viața popoarelor; ci prin dezvoltarea intelectuală generală și mai ales prin modul de utilizare al energiilor naturale pentru folosul omenirii, prin creșterea capacității de viață. Mână în mână cu aceasta din urmă, condiționând o merge dezvoltarea intelectuală a maselor.

TRISTUL PELERIN

Infrânt măndrept acum spre tine
Cu suflet trist de pelerin,
Și'n loc de smirnă și tămâie
Ți-aduc în cioburi muced de lut
Fășii de suflet chinuite
Și'ntunecate de prihană
Și-o urnă tristă de iluzii,
Ierusalim, Ierusalim!

Azi nu mai pot ca altădată
Pioase gânduri să-ti închin,
Strălucitoare ca lumina
Ce luminează-al jertfei fum:
Pe rug mi-a ars și-i mistuită
În praful de cenușă-acum
Credința mea nezdruncinată,
Cu-avânturile ei curate.

...Azi sunt un jalnic pelerin
Ce bate'n poarta-ți încuiată,
Ierusalim, Ierusalim!

DINU GEOGLOVAN

Astfel definită, civilizația este un fenomen ireversibil. Ea poate sta pe loc câte o dată și în aparență, dar de cele mai multe ori ea crește și crește mereu.

Și aceasta e ușor de evidențiat. Omenirea n'a pierdut nici un moment fructele reale și nutritive ale adevăratei civilizații, dimpotrivă ele au devenit repede patrimoniu tuturilor. Când omul a învățat să utilizeze o unealtă care să-i ușureze lupta cu puterile naturii și să-i asigure mai bine persistența lui în viață, el n'a mai uitat-o nici o dată. Dimpotrivă, inteligentul văr primar al maimuțelor a imitat și și-a însușit dela semenii săi orice armă i-a putut fi utilă, iar când puterile l'au ajutat, a perfecționat-o.

Arma de piatră lustruită s'a întins pe tot pământul înlocuind-o pe cea de piatră brută, a mele de metal le-au înlocuit pe cele dintâi. Domesticarea animalelor utilizarea lor, roata, carul, sapa, plugul, limbajul, numărătoarea, scrisul, omenirea nu le-a pierdut și nu le-a uitat deplin nici o dată.

* *

Ceeace caracterizează civilizația modernă și o face superioară tuturor vechilor civilizații, câștigul definitiv și nepieritor al ei, nu este efflorescența artistică și literară și nici măcar cea speculativ științifică, ci aplicările practice ale științelor exacte, nouile mijloace de utilizare ale energiilor naturale, înjugarea puterilor naturii la carul nevoilor umane. : Câștigul noii civilizații este Mașinismul modern.

Fiecare mașină nouă, fiecare cal putere captat și pus în activitate este un sclav în plus în slujba cetățenilor lumii moderne. Principal, fiecare individ constitutiv al statelor înaintate în cultură poate dispune de o energie echivalând cu a unui mare număr de sclavi și de vite de muncă din epoca antică.

Pe lângă libertatea de acțiune și de gândire pe care i-o dă această creștere a disponibilităților de timp și de putere, libertate ale cărei efecte sociale le vedem în transformarea tot mai adâncă a mentalității politice și a structurii economice a statelor; epoca mecanică modernă mai are un ansamblu de efecte mai incete, mai puțin evidente, dar cu atât mai adânci și mai durabile :

O ridicare a nivelului mental și o creștere a intelectualității obiective, o transformare tot mai adâncă a structurii psihice a maselor.

Durabilitatea civilizației moderne este așa dar întemeiată pe dezvoltarea intelectuală crescândă a maselor lucrătoare, interesate, în menținerea ei, căci ea oferă posibilități de viață mai bună și mai ușoară.

*

Catastrofa războiului constituie dovadă și controlul experimental al teoriei de mai sus, căci ne-a permis să asistăm și la un fenomen de prăbușire analog evenimentelor istorice la un tip de stat modern, supus acelorasi condițiuni

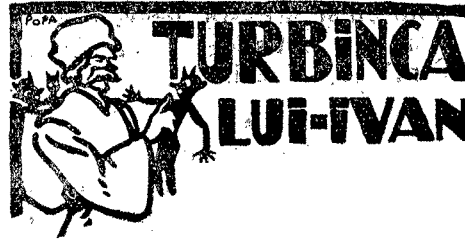
Când pojghița minoritară purtătoare a culturii s'a rupt în Rusia, am asistat la reparația mentalității masei majoritare, a proletariatului cu nivel mental scăzut și am avut . . . sovietele.

În Germania din contra dispariția pojghiței minoritare a lăsat aproape intactă nu numai civilizația și cultura, dar aproape totalitatea structurii economice a statului, care s'a resimțit foarte puțin de catastrofă.

Făclia civilizației moderne nu se mai stingea decât odată cu ruina

fiziologică a omenirii. Civilizația noastră este superioară civilizațiilor din trecut pentru că e productivă și e a celor mulți. Ea se îndreaptă spre un ideal nobil și necunoscut antichității : Să fie a tuturor.

Dan Rădulescu,
Profesor Universitar.

Premile Academiei

Pentru sesiunea a două, Academia Română a publicat patru premii pentru lucrările tipărite : marele premiu Năsturel, Adamachi, Eliade Rădulescu și Constantinide.

Anul acesta ar fi deci prilejul unei interesante și nerăbdătoare așteptări ; marele premiu care în literatură s'a acordat până acum numai lui Alexandri, Odobescu și Coșbuc, ne întoarce de tot privirile și ne îndeamnă la prognosticuri.

Ne-am aștepta ca toți literații noștri de seamă să concureze ; sunt mulți printre cei existenți care mai mult sau mai puțin l'ar merita. Dar sunt destui de aceiași talie, pentru a nu ni se întei curiozitatea. Care va fi urmașul lui Coșbuc ?

Până la decernarea premiilor, ne mulțumim însă a ști numai, Cari dintre scriitorii noștri actuali s'au socotit vrednici a trece în rândul celor trei mari figuri de mai sus ale literaturii românești. Am deschis așa dar buletinul academic cu raportul asupra lucrărilor făcute pe anul 1920—1921 și am găsit la rubrica concursurilor :

„Pentru marele premiu Năsturel de 12.000 lei, destinat a se da prin comisiune specială unei cărți scrise în limba română, cu conținut de orice natură, care se va judeca mai meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1917 până la 31 Decembrie 1920, s'au prezentat următoarele cărți :

Codrean (Mihai) — Cântecul deșertăciunii. Iași 1920, Codreanu (Mihai) — Cyrano de Bergerac trad. după Ed. Rostand, Iași 1920. Mihail (Prof. Agr. Dr. D.) Studii și cercetări oculistice, Cluj 1920. Radivon (N) Salba lui Alexandri. Buc. 1920, Stoican (I) Eva, roman Buc. 1920, Stoican (I) Înfloarea trandafirii, roman Buc. 1920.

Atât.

Imediat mai jos urmează premiul Adamachi pentru literatură și filologie, de 5000 lei și, notați bine, divizibil : printre concurenți se pot ceti nume și titluri ca : Ion Agârbiceanu „Popa Man“ ; M. Beza „O viață“ ; Lucian Blaga „Poemele luminei“ ; D. Botez „Floarea Pământului“ ; Elena Faragó „Din traista lui moș-Crăciun“ ; Alfred Moșoiu „Sufletul grădinei“, L. Rebreanu „on“ C. Sandu Aldea „Călugăreni“ etc.

Punem firește în paralelă aceste enumerări nu pentru a arăta că lucrările expuse mai jos ar merita neapărat premiul Năsturel ; dar pentru a judeca o clipă dacă ele l'ar merita mai puțin decât cele dintâi.

Nu cunoaștem volumul d-lui dr. Mihail asupra studiilor sale oculistice. Îl dăm deci la o parte din sfera umilelor noastre păreri, neîndoindu-ne o clipă că el conține vederi cu totul noi în direcțiunea abordată de autor ; concluziuni necunoscute până acum de specialiștii întregului glob ; poate chiar expunerea unei importante invențiuni, care va revoluționa cu desăvârșire metodele întrebuintate până acum în oculistcă. Nu ne îndoim de acest lucru, pentru că ne este imposibil să ne îndoim cu anticipație de limtele spiritului autocritic al d-lui dr. Mihail.

Nu înțelegem însă de ce dl Mihail Codreanu, se prezintă cu traducerea piesei lui Rostand la un premiu atât de hotărâtor și atât de... venerat. Bineîm că domnia sa s'a gândit numai să prezinte un auxiliar al sforțurilor sale, din primul volum, pentru înlesnirea aprecierii nemuritorilor. Căci a pretexta precedentul „Iliadei“ ar fi puțin serios, chiar pentru cei mai înfocați admiratori ai gălăgiosului erou teatral ; și chiar admitând că traducerea poemei lui Homer, a necesitat mai puțină rutină prosodică modernă.

Dar ce-o fi cântând la premiul Năsturel dl Stoican cu Eva și cu trandafirii săi ? Nu discutăm desigur valoarea literară a acestor opere, pentru a nu fi acuzați de autor mai târziu, că am „influențat“ asupra liberului arbitru al academicienilor, despre a cărui obiectivitate dl Stoican poate avea unele îndoieli după distribuire.

Dar dl Stoican, e prea tânăr, cel puțin în literatură. Dacă premiul Năsturel e singurul în măsură a-i aprecia talentul acum, cu ce va putea biata academie să-l răsplătească peste câți-va ani ? Spunem

„peste câți-va ani“ pentru că dl Stoican a dat dovezi că poate oferi publicului cititor circa 3—4 romane pe an; și având în vedere că fecunditatea crește la unii în proporție aritmetică Cu vârstă deși geometrică cu talentul, nu este exclus ca dl Stoican să ne înveselească în curând cu atâtea opere, că nu vom mai ști pe care s'o aperiem mai întâi. Sau poate junele autor e convins că tot ce ne va da de acum înainte, va fi *hors-concours*?

Cât despre dl Radivon nu putem spune sigur decât este una și aceeași persoană cu renumitul bijutier de pe bulevardul Elisabeta din București. Nu-i cunoaștem volumul „Salba lui Alexandri“. Dar titlul lui ne îndrătuește să credem că nu ne înșelăm făcând această apropiere. Este vorba fără îndoială de vre-un important studiu asupra bisactelelor în care marele nostru bard își va fi păstrat giuvaerical le. Și cum autorul Pastelurilor a fost primul laureat al premiului Năsturel, prezentarea volumului întocmit de dl Radovon la același premiu, ni se pare singura ofertă serioasă.

Că volumul d-lui Radvov ar putea fi o culegere de poezii personale este esclus. Am apreciat e drept pe vremuri în pag. IV-a a ziarelor bucureștene unele producții literare în versuri, semnate Radivon, de farmecul acestora:

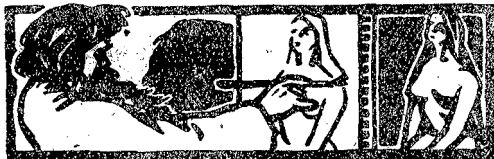
„De vrei mâner de baston
Mergi la Radivon
Aur, argint, nichelat
Ești asigurat“.

Dar cum am spus aceste producții apăreau cotidian înaintea de război; și cum premiul Năsturel este destinat a încorona numai lucrările dela 1917 încoace, nu putem atribui autorului că ar intenționa să pună în eroare buna credință a academicienilor.

Deci d-nii Cadreanu, dr. Mihail, Radivon și Stoican — în linie alfabetică — sunt singurii noștri scriitori cari au dat dovada unei frumoase păreri despre ei înșiși, precum și exemplul unei temerități nobile, ce face fală ori cărui scriitor. Grosul celor înregimentati la premiul Adamachi ar putea să ia pildă dela acești neșovăelnici cutezători, care, fără îndoială, și-au căpătat nobla lor virtute din măreția evenimentelor prin care am trecut. Sunt, după nomenclatura timpului, literații războiului. Cea ce ne satisface îndeajuns. Căci sguduitorile împrejurări nu ne-a dat o literatură a războiului, ne-a dat în schimb cu duiumul literații de războiu.

Pentru Academia română se des-tinde acum un imens semn de întrebare: care din cei patru este cel mai desăvârșit? Noi credem însă că lupta propriu zisă, lupta cea mare se va da tot între partizanii d-ilor Stoican și Radivon; în fața acestor uriașe exemplare ale vremii, majestuoasa somnolență academică, legănată în ritmuri clasice și în imagini de basm, va tresări speriată în culcușul ei de purpură, la glasul răgușit și volnicesc al actualității inexorabile.

M.

ARTA

Expozițiile din Capitală

O privire fugară peste expozițiile din București. Au fost în anul acesta două nespus de interesante; una Palladi, alta Steriadi. Au închis însă porțile acum și actualitatea își poartă mai departe privirile. În general, o mică oboseală Au fost atâtea expoziții cu caracter pur negustoresc, încât cronicarul se simte dela o vreme des-guștat el singur de înjurături.

În tinerețea artistică 'anul acesta — un singur pictor mare *Stefan Popescu*. Un tablou reprodus în revista „Les Annales“ ultim sau penultim număr, ne amintește opera mai veche a acestui pictor: subțintinsul unei zări câți-va țărani se hrănesc după ce cu sudoarea frunții și-au câștigat pâinea cea de toate zilele. Pentru Franța, opera lui Millet; cântecul îngeresc al clopotului ascultat de lucrătorii giei — a fost un tablou ce cu preț de milioane s'a păstrat pentru stat.

Ce îmbogățit de război ar fi fost în stare să înțeleagă în cina câștigată cu muncă a țăranilor lui *Stefan Popescu*, un simbol românesc tot atât de mareț redat?

Tablourile expuse acum, sunt priveliști din Brașov și altele din sudul Franței.

Amintirea le păstrează prețioasele străluciri și expresia gravă. Fără îndoială o lucrare din cele mai valoroase e acel colț de port mediteranean în care marea și

coastele dealurilor sunt scaldateiu lumină de aur. Un clasicism cene amintește pe Mnard însă, fără rigiditate; o lumină fragedă conturează grupurile de muncitori care descarcă mărfuri. Liniștea muncii — o fericire a muncii, încheagă această operă.

În sculptură lucrările de concepție adâncă ale dlui Paciurea au dispărut. Un talent care se ridică, dl Ghiță amintind și pe Raffaelli din Paris și pe dl Steriadi, — dar un talent înfine.

O societate de artiști care face concurență „Tinerimei artistice“ e „Arta română“ în care găsim pe Dni Ressu, Taișanu, Palladi, Iser, Dărăscu: artiști de la care ne-am obișnuit în trecuții ani cu lucrări de o reală valoare. Interesante ca tehnică superioară și acum portretele lui Ressu, asemenea nouile lucrări ale dlui Toniță care în ulei dă impresii de pastel.

Idee generală: — din amândouă societățile ar trebui gonite medio-critățile. O purificare drastică ar aduce sănătate și un mănunchi de artiști ce întradevăr pot reprezenta România. — Astfel s'ar crea o expoziție care pentru educație și propagandă să cutreiere țara cea nouă și apoi străinătatea.

O expoziție puternică și reușită: aceea a Dnei Rodica Maniu. Aquarele și uleiuri în care să desvăluște în plină forță această personalitate. Atât în tablouri cât în schițe sufletul artistic a prins fără exagerare și cu toată intensitatea. Despre o parte din tablourile sale expuse la Paris, critica franceză a vorbit elogios, subliniind puțerea și vioiciunea acestui talent român. Cele peste o sută de bucăți expuse la București, ne dau o noțiune mai exactă a acestei fericite desfășurări de muncă. Rodica Maniu e dintre pictorii cărora li se rezervă o celebrizare mai târzie și din fericire cu atât mai trainică.

Nu putem trece cu vederea expoziția de olărie a „Troitei“ întru cât spre osebite de Brumărescu și Cocioc — Societatea Troița caută într'adevăr pe baze mult mai artistice — reînvierea și creierea artei smalțului la noi. Menținem aceasta fiindcă nădăjduim că expoziția Troitei de azi e numai semnul de plecare spre evoluții mai înalte. Ori cine poate înțelege valoarea documentară a acestui fericit început.

C. Robul

G. FR. NICOLAI: *Biologia războiului*. Prelucrare de E. Relgis. Edit. Viața Românească S. A. Prețul 15 lei. Dl Eugen Relgis, tânărul bun și entuziast, care nu de mult făcea prin revista „Umanitatea” o propagandă pentru religia omului, azi când împrejurări atât de puțin omenești îi leagă aripele, ne dă într-o traducere prescurtată celebră operă a naturalistului german G. Fr. Nicolai: *Biologia războiului*. E o faptă frumoasă făcută de-un suflet frumos. Se știe că Nicolai a fost unul dintre cei mai aprigi luptători împotriva războiului nimicitor de valori sufletești, într-o vreme când și mințile cele mai luminate — în frunte cu un gânditor care pretinde că se închină la altarul spiritului ca Eucken sau cu un poet-vizionar cu intuiții adânci în inima viitorului ca Dehmel — au fost turburate de elanul absurd și josnic pentru zeul nemilostivei distrugerii. Împreună cu Einstein — acest gigant al gândirii moderne — și cu Förster cunoscutul pedagog social — Nicolai a iscălit un manifest către bunii europeni, arătând barbaria și zădărnicia războiului. Iar când profesorul la o universitate germână Nicolai a îndrăznit să-și răspândească și printre studenții ideile, cari primejdiau planurile ucigăse ale castei războinice, el a fost închis. Intre zidurile mucedde ale unei fortărețe s'a născut opera sa „*Biologia războiului*”. Isbutindu-i să evadeze din țară al carei bine l'a voit, el și-a tipărit cartea în Elveția. Prin ea Nicolai ne dă temeiul științific al umanitarismului. Cu un uimitor belșug de date, el urmărește evoluția speciei umane în toate manifestările și demonstrează până la evidență că războiul e nefiresc și că stă în contradicție cu idealul spiritual al supra omului, spre care tinde tragicul nostru rost pământean. Acesta e meritul capital al lucrării lui Nicolai. Aduce oare-cum argumentele obiective, hotăritoare, pentru o credință care e veche ca lumea, și sprijinește cu dovezi cari nu sunt luate din lună ceea ce ne șoptește tăcut în noaptea noastră in-

stinctivă și o conștiință devenită organică. „Calm, impresionant în încordarea unei joșice necruțătoare, Nicolai ne oferă la fiecare pagină un nou dar, o nouă lumină — și concepția sa crește ca o ființă vie, în mod natural, căci ea își are rădăcinile în fatalitățile naturii pământene și omenești. Iar concluziile sale aceleași în esență ca și ale marilor întemeietori ai umanității, se reunesc într'un crez care e o însumare a atâtor crezuri izolate, trăite de un Crist, de un Budha, de un Kant, de un Goethe, de un R. Roland.” Acestea sunt cuvintele ce le găsește în propriul suflet atât de nobil traducătorul pentru dascălul său. Fie ca această carte, acest bloc unitar de înaltă conștiință, să dăruiască un Dumnezeu celor cari îl caută. B.

ERNEST RAYNAUD. *La Mêlée symboliste, Tome II, Renaissance du livre Paris*. Continuând studiul și amintirile sale asupra mișcării Simboliste, Raynaud într'acest al doilea volum, descrie epoca dela 1891 „faza eroică”. Într'adevăr în acest an apar *Sites et Sonnets* de H. de Regnier, *Fastes* de Stuart Merrill, *Pages de Mallarmé*, *le Pelerin passionné* de Moreas, *Vitraux* de Tailhade, iar revistele de luptă, *la Plume*, *Mercure de France* și *la Revue Blanche*, au cucerit publicul. Poezii se grupează în jurul lui Paul Verlaine. Filozofia misogină a lui Schopenhauer face ravagii. Sinceritatea se învâle într'o exagerată literatură care caută numai nuanțe, care vânează numai atitudini și de fapt se rezumă la imitațiunea câtorva poeți ce și-au cruțat personalitatea plămădită din formule misterioase.

Literatura devine o magie, și opera literară adesea o șaradă. Mallarmé cerea poemei, să fie un mister a cărui cheie trebuie căutată de cititor. În mod logic a ajuns dar să disprețuiască cuvântul fiindcă nu reprezintă îndeajuns ideile, și să-l urască până într'atât, încât după cum spune Retté, „să preferă unui text, fie el chiar sublim, pagini albe purtând un desen spațiat de virgule și puncte”.

Reacțiunea din care s'a născut simbolismul a degenerat astfel curând, fiindcă purta dela început, în miezul ei sâmburile sterilității. Formula mallarmeiană, înseamnă îndemnul la cea mai desăvârșită inerție literară. În căutarea nuanței s'a ajuns la justificarea sterilității. Contrareacția încearcă a fi noul curent care disprețuiește nuanța și care nu și-a cristalizat încă formula,

în așteptarea puternicei personalități literare care să o facă.

VIAȚA ROMÂNEASCĂ. Anul XIII April Nr. 4. Publică începutul romanului Leon Drei, de Semeon Iușchepici, scriitorul rus de curând refugiat din republica Sovietelor. În trecerea sa prin țară, acum două luni, romancierul rus care are cunoștințe și legături la noi, a îndreptat manuscrisul revistei ieșane, așa că Leon Drei apare într'o oară în traducerea românească făcută de profesorul A. Frunză; iar în rusește va apare mai târziu.

Din nou, admirabile „file rupte” semnate de Lucia Mantu, nume încă necunoscut, dar scris prea stăpân pentru a fi al unei începătoare.

Două poezii „*Viziune de toamnă*” și „*Primăvară rustică*” de Demostene Botez, aduc aceleași imagini fragede în contrast cu neprecisa tristeță care exhală din fiecare pagină a poetului ieșean...

„Omul bate niște cue într'un car
Și bat cue toate dealurile după el”.

O „primăvară” printr'o altă lentilă văzută, ne dă Al. Al. Philippide primăvară bolnavă de oraș unde:

„Au început să se ridice schele
Cu scripetele cari atârână
Ca niște spânzurători . . .
Orașu-i plin de salahori.”

Pe străzi pustii cu arbori zdrențăroși
S'aud flașnete, gângave, spre sară,
Rămase acolo par'că de astă toamnă.

Și trec înmormântări de oftigoși
... Din cei care au uitat să moară
Astă toamnă . . .”

D. Mihai Ralea, sprijinit pe studiile lui Taine, Sorel, le Bon, Kautsky, Reclus, Loria, Marx, etc. formulează definiția revoluției. După ce limitează ideea de revoluție, distingându-o delușta civilă, revoltă și conspirație ajunge la definiția: o revoluție e cucerirea puterii de către o clasă care n'a mai avut-o nici odată cu scopul de a impune grupului un nou etalon de valori. Definiția cadrează și cu afirmația lui Engels, care scria că o revoluție e un fenomen natural condus mai mult de legi fizice decât de reguli. Revoluția înseamnă trecerea dela un tip social la altul prin modificarea grupului întreg, de către un grup secundar.

D. Ionel Teodoreanu în „Ș'atunci” risipește prodigios imagini cari adesea se congestionează, înăbușite una de alta. Avuția câte'odată e un dar primejdios: D. Ionel Teodoreanu răstoară înaintea cititorului la fiecare pagină o nouă pro-

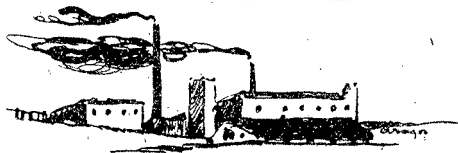
vizie de podoabe prețioase și noi dintr'o viserie nesecătuită. Dar citorul amețit nu știe pe care s'o aleagă mai întâi, toate îi lunecă printre degete și rămâne cu... mâna goală. Gradația e o mare virtute a stilului, ca doza în medicație. Prea mult dintr'o înghițitură intoxică. E drept că Viața Românească are ca antidot: Tudor Pamfile, Dr. Ștefănescu Galați etc. etc.

Documentată și clară cronică externă a D-lui Eugen Filotti, asupra eșecului ce l-a întâmpinat conferința dela Londra și asupra acordului româno-polon; acord ținut tainic și despre care s'a putut afla amănunte tocmai dela.. Barcelona.

CUVÂNTUL LIBER 12 Mai 1921. Noțița despre anecdotă și inspirație ne dă ocazia să întregim modest cunoștințele de literatură germană ale celui care scrie mișcarea intelectuală la „Cuvântul liber“. D-lui zicecă un ziar a publicat o poezie „a unui anume *Gotfried Keller*“; a cărei anecdotă ar fi ai-doma cu a poeziei lui Eminescu „La steaua“. Des: operirea nu e rouă. Keller însă nu e un oarecare, un anume poet. Celebrul istoric al literaturii germane Bartels îl pune alături de Goethe și de Hebbel. Apoi: sonetul lui Eminescu „Veneția“ nu a fost găsit în Lenau, ci în Cerri, un poet german italian.

LUMINA FEMEII 1 Mai 1921. Dl profesor universitar Bezdechi scrie despre „Femeile în teatrul lui Euripide“. Intre altele ne dă-și această cunoscută informație: o legendă de mai târziu, „povestește cu tot seriosul că poetul nostru (Euripide) spre sfârșitul vieții sale a fost sfâșiat de o ceată de femei.“ După ce a fost sfâșiat, ce-a mai făcut oare bietul poet până la sfârșitul vieții? — Mister. Întrebarea noastră nevinovată, nu ne oprește însă a recunoaște, că revista se prezintă în toate privințele cât se poate de bine. Îndeosebi articolele d-lui doctor Stanca sunt menite să dea o bună educație fetelor noastre.

CELE TREI CRIȘURI 15 Mai 1921. De astă dată revista dela Oradea are versuri și proză, semnate de autorii cei mai chemați să facă o operă de popularizare. Această cristalizare a programului de muncă și această întâlnire de colaboratori era de prevăzut. Și o aplaudăm.

NAPKELET. No. 9 din 15 Mai 1921. Cu colaboratori constanți și productivi, revista maghiară din Cluj, îmbrățișează toate drumurile literare. În numărul aceasta găsim o interesantă schiță futuristă de Kiss Ida, apoi traduceri din Rabindranath Tagore făcute în proză deoarece — zice traducătorul: — rima și ritmul silabelor în original sunt foarte des înlocuite prin aliterații și prin armonii nesfârșite. Înregistrăm apoi recenzia asupra „Introducerei în filosofie“ de Pauler Ákos.

Din cronici reținem cele ce urmează asupra lui Rabindranath Tagore: „Operele sale ajunse în Europa mai întâi în talmăcire engleză au fost traduse apoi în aproape toate limbile europene. Acum a apărut tradusă în ungurește „Bimala“, care de curând a apărut și în versine germană sub titlul „Das Heim und die Welt“. În traducere germană a apărut al doilea roman: „Sadhana“ sau „Verwirklichung des Lebens“. — Se știe de mult, — adăogă cronicarul — că indienii au dat lumii mari valori literare, dar este primul caz când un scriitor indian are cunoștințe generale atât de complete și atât de departe de Apus e în stare să fie atât de modern.“

Autorul rândurilor de mai sus cred că n'ar rămâne cu gura „atât“ de admirativ deschisă în fața genialului Rabindranath Tagore și nu s'ar mira „atât“ de cultura indiană, când ar cunoaște de pildă operele lui Calydassa, pe cari „Apusul“ n'a fost încă în stare să le producă, și cari sunt ceva mai de mult apă, rute decât Bimale, lui Tagore.

ZORD. IDŐ. Anul III. No. 6, 15 Mai 1921, Târgul-Mureș. Pe lângă caracterul etnografic, ce pare a-l avea, această revistă cu câțiva colaboratori de valoare, publică și lucruri frumoase. Printre redactori se află în primul rând poeta Berde Mária, care de data aceasta publică un foarte frumos „Imn Sheherezadei“. Găsim apoi câteva traduceri din *Theodor Storm*, un poet puțin cunoscut la noi, copil crescut — după cum însuși spune — „pe țărmurile pustii ale Mării Nordului, unde zgomotul mării înneacă vuetul lumii, cum cântecul de leagăn al mamei pune sardină pe toate zgomotele“.

Revista mai organizează concursuri literare pentru reînvierea nulei ungurești și a altor opere literare.

LA REVUE MONDIALE No. 9 Anul XXXII Mai. Comitetul societății »Independance et Concours“, compusă din oameni de știință, scriitori, artiști și oameni politici aparținând tuturor naționalităților și raselor, prin intermediul Secretarului Gustave Hubard adresează o petiție d-lui Leon Bourgeois, președintele Societății Națiunilor, cerând înființarea unei Universități supernaționale. Petiția reprodusă în revista d-lui Jean Finot motivează astfel nesecitatea acestei Universități.

„Nu e vorba de a concura Universitățile Naționale pentru formarea tehnicienilor în toate științele și artele, ci de a organiza un stabiliment educativ inspirat de un larg spirit de sinteză umană, unde oamenii deja informați de diverse discipline științifice să vină a asculta cele mai înalte lecții de convergență filozofică elaborată de muncitorii cei mai distinși ai tuturor națiilor. Revista deschide în jurul acestei idei, o anchetă ale cărei răspunsuri vor fi publicate începând cu numărul viitor.

D. A. Baillot, constată că „influența lui Emile Zola“ se resimte încă în literatura franceză și chiar în literatura altor neamuri. Naturalismul nu e mort, după cum greșit constata încă acum 20 de ani Victor Giraud, ci dimpotrivă își dovedește vitalitatea în scriserile celor mai tineri autori ai Franței. Opera lui Zola a fost fertilă și a animat toată mișcarea literară la sfârșitul veacului trecut de aceia a lăsat urme și în operele generații actuale. Chiar dacă nu am admite concluziile din »romanul experimental“, atenția noastră e încă stăpânită de problemele puse acolo. Trei probleme sociale își datoresc evoluția numai influenței școlii naturaliste: prostituția, alcoolismul, sexualitatea. Până la sfârșitul secolului trecut, prostituția nu era considerată decât din punct de vedere polițienesc.

Astăzi, apare sub un aspect psihologic și social. Educația științifică și naturală a sexelor, își datorește noua orientare tot naturalismului, care s'a ridicat împotriva judecăților, ivagațiilor sentimentale nebuloase și curiozității bolnavicioase născute din sugestii perverse și analizelor prea subtile. Cât despre alcoolism, flagelul mondial sem

nalat în l'Assommoir; — el a devenit una din cele mai importante probleme sociale ce-și așteaptă deslegarea; iar importanța acestei probleme a absorbit aproape toată activitatea partidelor politice din Statele Unite cu prilejul campaniei prezidențiale. Iată dar că cele mai importante trei probleme puse în discuție de școala naturalistă, — și întâmpinate pe vremuri cu ostilitate, ironie și farisism, au devenit acum preocupări de fiecare zi.

Astfel, nu mai pare exagerată aprecierea lui Adrien Le Corbeau din „Le Monde Nouveau“ care numea marele romancier „Galvanizatorul moral al timpului său“.

Naturalismul succedând romantismului a fost o adevărată revanșă a spiritului clasic, opunând individului societatea. Spirit de curentul cosmopolit, ajutat de fourierism, și hegelianism, curentul clasic transformat și lărgit a făcut să triumfe ideile noi și înalte, iar tînera școală și-a găsit în Zola teoreticianul naturalismului. Zola, în Rougon-Macquart, a făcut ceea „mare anchetă asupra omului“ cerută de Taine. Aproape toate păreriile sale au resistat verificărilor celor mai variate. Nici un scriitor nu e mai actual ca Zola. Adesea viziunile sale profetice îl fac contemporan cu viitorul. Generația de astăzi începe a aprecia opera sa, fiindcă des opere un precursor până acum nerecunoscut. „Se simte asupra întregului roman modern, umbra imensă a părintelui naturalismului“. Paul Adam, Octave Mirbeau, frații Margueritte, frații Rosny, Marcel Prevost Henry Cead, Lucien Descaves, Paul Brulat și Henri Barbusse s'au dezvoltat la această umbră și la aceștia se pot adăoga fără sfială Hervieu, Maeterlinck și Duhamel.

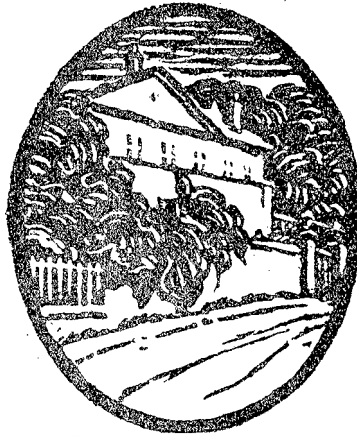
În Anglia, America, Japonia, Spania și până și în Turcia, această influență crește. Editurile nu dovedesc cu traduceri, și în această epocă a reviziunilor de conștiințe, curajul și îndârjirea neclintită cu care și-a apărat acum un sfert de veac convingerile, îl înalță mai sus în amintirea marilor mase populare, care se îndreaptă spre el din instinct. Zola a fost un „moment al conștiinței umane“.

OSTLAND. — Nr. 16, Mai 11 1921. Aduce câteva poezii interesante de Leop. Guggenberger în genul lui Arno Holz. Restul până la „mișcarea culturală“ e mai slab. La recenzii găsim o dare de seamă asupra romanului sălbatic, în sdrumțe și culori al lui Hans Heinz

Evers: Vampirul. Se știe că Evers e Edgar Allan Poe al Germanilor. „Vampirul“ e soarta unui aventurier, un motiv tot mai căutat în literatura modernă. — Autorul se pricepe de minune la descrierea grozăviilor, uneori e fraged, și mistic cele mai adeseori ocult și analitic ca un savant care face psihopatologie sexuală.

MERCURE DE FRANCE Nr. 549, anual 32, Mai 1921. Gabriel Brunet, într'o scurtă schiță psihologică „Napoleon și adaptarea la nefericire“ explică supraomeneșul eroism cu care deportatul dela sf. Elena a îndurat tragicele capricii ale soartei și reversibilitățile istoriei.

S'a spus că indiferența glacială cu care a primit loviturile succesive ce-au urmat după Waterloo, nu fac decât dovada unei insensibilități cari ar putea explica și nepă-

sarea cu care împăratul pe câmpul de luptă împingea diviziile la măcel, ca simplii pioni ai unui joc de șah. Gabriel Brunet dovedește dimpotrivă că numai orgoliul și „disciplina de atitudine“ l-a scutit de orice umilire. Nu e numai gest și atitudini de efigie. Corsicanul și-a înabușit cu îngrijire toate exploziile de desnădejde. O singură dată și-a lăsat durerea văzută lui Las Cases și atunci s'a oprit imediat: „Mi-am deșertat inima, natura și a urmat cursul, nu voi să-mi mai amintesc, și Dta Dta nu trebuia nici odată să o fi știut. „Si imediat Napoleon și-a reluat masca de veselă indiferență. Pe de altă parte, tot timpul captivității a ținut să dovedească că nu s'a înfipt într'o atitudine refractară, ci și-a meditat fiecare gest. Explicând de ce a renunțat la cursele de călărie, pretindea astfel că nu a făcut-o din încăpăținare, ci fiindcă „suferința de a-și vedea temnicerul fiind mai mare decât binele pe care îl pro-

cura exercițiul, renunțarea era matematiceste socotit, un câștig destul de limpede“.

Acceptându-și soarta, Napoleon nu s'a mărginit la o stoică resemnare în fața evenimentelor. A rămas un suflet viu și a întrebunțat toate facultățile cari resturnaseră lumea, pentru a le aplica în practica unei existențe infime. Aptitudinea de viață i-a rămas intactă ca și stăpânirea de sine. S'a resemnat faptelor mărunte ale existenței sale decăzute, tot astfel cum odinioară se dedase la cele mai prodigioase fapte. În viață se minusculează gâse cum să-și utilizeze calitățile sale de ordine și organizație. Nu s'a infipt într'o atitudine inertă și grandioasă, nici nu a îndurat pasiv evenimente. El a trăit nefericirea. S'a adaptat la ea, și o modelat-o după spiritul său. E mai mult și mai bine, decât o atitudine filozofică. John Carpentier, continuă studiul asupra Poeziei Britanice și Baudelaire, arătând că poetul demonic a fost influențat toată viața sa nu numai de opera lui Edgar Poe, ci și de poezii englezi — în special Iakști. — Wordsworth, Coleridge l'au impresionat tot atât ca Shelley și Byron. În Les Paradis artificiels are capitole rezervate lui Thomas du Quencey autorul faimoaselor „Confessions of an english opium „estar“ și a tristelor „Suspiria de profundis“.

LE MONDE NOUVEAU Nr. 4 Anul III. În această revistă, alcătuită după tipul marilor magazine americane și care apare simultan la Paris, Londra și New-York, devenind în mai puțin de trei ani o vastă tribună internațională; dnii Cincinat Pavelescu și Maurice Privat, publică un documentat studiu asupra „României de ieri și de azi.“ Fără indială s'a adus un real serviciu și țării noastre; prin această punere în curent a cercurilor streine cu rostul și orientarea României în politica internațională. Autorii încep printr'o rezumată expunere a trecutului istoric și a originii noastre latine. Explicând perioade de organizație și democrație europeanizare începută cu domnie Regelui Carol, dnii Pavelescu și Privat, arată și necesitățile istorice cari ne au împîns atunci în brațele triplei alianțe, printr'un tratat secret pe care populația nu l-a ratificat însă nici odată. Pentru a nu da expunerii o înfățișare prea subiectivă, bazată numai pe păreri și aprecieri personale, autorii au presărat studiul cu variate ci-

tații, începând cu conferințele Căpitanului Avator frances Crambe, care la Lyon a explicat atitudinea României; și sfârșind cu aprecierile dlui Edouard Herriot primarul Lyonului, și oaspetele nostru din luna trecută.

Cităm din conferința căpitanului Crambe, următorul mișcător episod:

„Era în fundul Valahiei. Sburasem peste Dunăre, și peste podul de vase pe care trebuiau să treacă armatele române ce aveau să atace Bulgaria. Întârziaseam, cădea noaptea. După o pană de esență, a trebuit să aterizez în plin câmp, aproape de micul sat Toporul.

Îndată am fost înconjurat de o ceată de țărani cari au alergat călări. Un proprietar, om distins, m'a adăpostit în locuința sa cu cea mai largă și delicată ospitalitate.

Seara, după masă, mă invită să eșim pe cerdacul de lemn, care înconjoară toate casele valahe. Era o măreață noapte instelată, o adevărată noapte de orient. Jos, în umbra grădinei, o adevărată mulțime era adunată; se afla acolo tot satul.

Cum m'am arătat oarecum surprins, gazda mea începu să rădă: Sunt țărani noștri cari vreau să te vadă cu orice preț. Așteaptă de două ceasuri. Și le strigă în românește:

— Iată, ofițerul francez.

Pot să o spun, căci Franței, nu mie mi se adresau acești lauri; o lungă ovație se înalță: Trăiască Francia! Trăiască Francia! Si se înalță mai ales aceste nume, — aceste nume pronunțate rău poate, dar cari acolo, la mii de kilometri, luau un înțeles prodigios de mișcător, mișcător până la lacrimi: Marna! Marna! Verdun, Verdun; . . .

Totuși credem că s'a stăruit prea mult asupra episoadelor de război și jertfelor, fără a se arăta apoi cât mai larg și bazat pe cifre, nu pe simple afirmațiuni, viitorul nostru economic. Face prea mult impresie că apelăm numai la ajutorul aliaților. Suntem, vom fi îndestul de puternici, atunci când ne vom ști valorifica avuțiile, pentru a nu cerși nimic și a ne păstra convența demnitare.

Paul Louis, studiază *Criza socialismului Mondial*, care încă înainte de 1914 simțea nevoia să se întoarcă la originie și să și amintească principiile fundamentale prea mult uzate și sacrificate în contactul organizațiilor cu mediul politic.,

În Kolosvár-ul, în „cetatea“ aceasta „închisă“ a culturii maghiare, care a devenit acum Clujul românesc, zâmbetul sceptic al stăpânitorilor de ieri n'a dispărut încă de pe figurile nemeșești. E un zâmbet de dispreț față de străduințele intelectuale ale Olahilor uzurpatori. O cumplită indiferență, virtute de o rezistență demnă de invidiat la acest popor mândru până la chinezism — pentru tot ce este românesc domnește și acum, unită și înofensivă, în straturile mai de sus ale populației maghiare.

Dar la mijloc, în lumea celor ce-și câștigă un trai mai comod zi, de zi, prin sudoarea frunții, în lumea deschisă și entuziastă a artiștilor și a proletarilor intelectuali, mâinele prietenel au început să se întindă, cu oare care sfială, e drept, dar cu destulă bunăvoință. Gestul a pornit din amândouă părțile și fără nici un îndemn precis. Întâi a fost curiozitatea, apoi încrederea a putut dela sine să câștige tot mai mult teren. Dar totul se petrecea numai în largul mulțimei anonime.

Într'un rând, e cam mult de atunci, a interveni oare cum dacă se poate spune și quasioficialitatea maghiară. Lucrurile s'au petrecut tot în lumea artistică. Directorul teatrului unguresc a invitat pe unul dintre cântăreții noștri de operă să dea câteva reprezentații; cântărețul a primit, dar cântărețul acela s'a bucurat totdeauna de faimă numai printre străini — probabil din gentilețe — și prin comunele urbane din vechiul regat nereședințe de județ. Așa că spontana bună voință a ungurului a fost interpretată de cercurile românești ca un fel de manifestare a ironiei maghiare față de tot ce este al nostru. Si rezultatul a fost o creștere simțitoare a îndârjirii reciproce.

Acum însă, grație tot insistențelor acestui director de teatru, pe scena maghiară au cântat baritonul Atanasiu și tenorul Nasta. Sălile au fost pline și ungurimea nu s'o putut opri să nu aclame vocea tumultuoasă a celui dintâi și glasul metalic al celui de-al doilea.

N'ar strica desigur ca directorii

noștri de ori ce fel, să refle teze tot cu aceeași bunăvoință, la cea ce face directorul ungur. Si pentru că e vorba de Operă, credem că la această instituție românească ar fi destul de potrivită pentru restul ansamblului o cântăreață ca Ileana Léway, bună oară, care, în italie-neasca tuturor cântăreților, ar putea fi bine primită pe scena noastră de publicul clujan, care știe să pună talentul mai presus de ori ce considerație.

Ast-fel pornind dela calitățile vocale ale unora, s'ar ajunge încet, încet, români și unguri, să ne apreciem și calitățile celelalte, de ordin din ce în ce mai cerebral.

Doar suntem destinați să trăim în veci vecilor laolaltă.

De dincolo de Ocean, de la români pe cari anii înstrăinării și depărtarea nu i-a deslipit sufletește de țară, ne vin tot mai des vești îmbucurătoare. Dintr'un singur număr al ziarului „România“ din Cleveland, aflăm că două șezători artistico-literare au făcut săli pline. Una în Erie, Pa aranjata de societatea Ulpia-Traiană, cealaltă la Hala „Carpatina“ din Cleveland organizată de profesorul Leon Feraru de la Universitatea Columbia, au adunat amândouă muncitori cu mâinile bătătorite pentru a adlauda cântece, versuri și zicale românești. Fete și ficiori cari s'au născut pe pământ străin, și nu cunosc țara de cât din graiul emigranților și din manualele de școală au recitat versuri din Eminescu și Coșbuc. „Noi vrem pământ“ o smuls aplauze. Mirajul ogorului de veci rezistă depărtării și timpului. „Deșteaptăte române“, marș îngropat la noi de Marslieza, Internaționala sau Ca ira, acolo stoarce lacrimi de emoție.

E just; la țărani simpli, și atât de departe..

Un ziar anunța deaunăzi că o bună artista a capitalei, intenționează să joace un an la Cluj. Autorul informației însoțea știrea de funebă reflecție că acest exiliu voluntar ar echivala cu o înmormântare pentru o femeie tânără, care-și culege pe scenele bucureștene primii lauri ai unei cariere din cele mai făgăduitoare.

Fără îndoială că trista prevestire va avea darul să readucă la realitate, pe talentata artistă imprudent rătăcită pe muchia unei prăpăstii atât de înfiorătoare. Mirosul de cavou al provinciei, pe care i l-a sugerat binevoitorul gazetar, o va face să se cutremure multă vreme

de ce atâtea coliere de perle la gâturile pudrate?

Dar aceste femei roase de spleenul miliardelor, au avut cu toată ușurința creerului lor de paseri capricioase, o delicată atenție față de savanta europeană. D-na Curie se va întoarce în Franța cu un gram de radium, darul bogătaşelor americane. E al treilea gram — pe care îl va poseda Franța, — și cel dintâi pe care îl va avea cea care l-a descoperit. Căci sărăcia profesoarei dela Sorbona, nu i-a îngăduit niciodată până acum să-și fabricice într'un laborator câteva centigrame care să aparțină altcuiva decât statului; iar indoitul premiu Nobel a fost înghițit tot de laboratoriile Franței.

Americanii vor fi făcut astfel comparație între Edison, savantul noului continent care a deschis alături de laboratoriu uzine industriale; — și între săraca învățată a veciului continent, care a trebuit să străbată oceanul pentru a obține o boabă din focul etern și divin, pe care cu toate acestea dânsa a știut întâi a-l fura naturii.

H. G. Wells ne e cunoscut mai mult ca romancier-vulgarizator, un Jules Verne britanic. Această faimă amzice, prea puțin de invidiat fiindcă ne întoarce la lecturile de predilecție ale copilăriei — e nemeritată.

Opera lui Wells are un alt aspect mai important decât acel senzațional și teribil; — preocupările de înaltă filozofie, religioase și mistice cari în traduceri nu au răsbătut până la noi

După: „D. Britling începe a vedea limpede” — unde Wells ne arată efectele catastrofei mondiale asupra unei inimi și inteligențe contemporane; în „Dumnezeu, invizibilul rege” romancierul utopist și filozof ne arată cum războiul a făcut să crească în sufletul omului nevoia de Dumnezeu. Astfel propăvăduiește o nouă religie, modernă, fără Messia, fără mitropoliți și episcopi și fără dogme; o religie chiar fără fondator fiindcă nu o construiește dintr'o bucată dar o vede răsărind deasupra lumii fumegând încă de sângele vărsat, ca

o auroră. Noua religie nu se va rezema pe nici o metafizică, Wells nu recurge la diolectică obișnuită. „În materie religioasă — spune dânsul — nimeni nu a fost convins cu argumente”. Singurul argument e acel de utilitate, religia e necesară, e eficientă, e solidaritate.

Astfel Wells se întâlnește cu pragmatismul.

Adevărul religios nu e un adevăr de raționament, ci un adevăr de experiență. Dumnezeu este un fapt, el se constată, în noi înșine. În anumite ceasuri îi simțim nedesmințita sa prezență divină.

«... Trăim ca vitele, mulțumiți, furioși, triști, însetați de răzbunare, plini de speranțe, obosiți, uitători, degustați, voluptuoși, fericiți, înfrigurați, doborâți, în prada durerii și a pornirilor schimbătoare până în ziua când descoperim pe Dumnezeu. Și Dumnezeu pentru a veni la noi, nu coboară din stele și din orgoliul inaccesibil al vieții; — el e vocea dulce și subtilă care se face ascultată înlăuntrul nostru».

Astfel Wells înlătură concepția aristotelică a Dumnezeului Creator, din toate dogmele teologice și creștine. Dumnezeuul său e pur interior, nu o abstracție sentimentală ci o realitate vie, *personală* și evoluând odată cu umanitatea.

Noua religie a lui Wells devine astfel un altruism mistic, o religie de consolare, după măcelul prea iute uitat.

Cărți.

Dem. Theodorescu: *In cetatea idealului*, roman; editura Gutemberg, București 1920. Prețul 16 lei.

Dr. Iosif Westfried: *Enigma morții*, cu o prefață de Dr. G. Marinescu, editura Gutemberg, 1921. Prețul 11 lei.

I. I. Stoican: *Eva*, roman; editura „Cartea Românească” S. A. București. Prețul 12 lei.

I. I. Stoican: *Credinți nemuritoare*, editura „Cartea Românească” S. A. București. Prețul 5 lei.

I. I. Stoican: *Crâmpee din tragica noastră epopee*, editura „Cartea Românească” S. A. București. Prețul 16 lei.

I. I. Stoican: *Infloreau, trandafirib*, roman; editura „Cartea Românească” S. A. București. Prețul 11 lei.

I. I. Stoican: *Suflete*, editura „Cartea Românească”, București S. A. Prețul 6 lei.

I. I. Stoican: *Tragedie Mută*, roman; editura „Cartea Românească” S. A. București. Prețul 15 lei.

N. Porsenna: *Strigoi*, roman; ed. II. Editura Gutemberg, București. Prețul 8 lei 50.

Arthur Enășescu: *Pe gânduri*, versuri; editura Gutemberg 1920. Prețul 5 lei.

N. Porsenna: *Spre fericire*, roman; editura Gutemberg 1921 București. Prețul 20 lei.

M. Theodorian-Corada: *Cățiva sfinți*, editura Gutemberg București 1920. Prețul 7 lei 50

M. Theodorian-Corada: *Din frământările trecutului*, editura Gutemberg 1920. Prețul 20 lei.

Const. Răulet: *Baia Domniței*, dramă în patru acte Editura Gutemberg, București. Prețul 8 lei.

Vasile Savel: *Pribeag*, Tribulațiile unui demobilizat; editura Gutemberg București. Prețul 7 lei.

Virgil Pop: *Glasul Unirei*, ed. II Editura „Storul Românesc” Lugoj 1921. **Dr. Nicolae Brânzeu:** *Religia și democrația*, colecția „Cărțile Poporului” editura „Calea Vieții” Lugoj 1921.

Chimico-farmaceutica Societate Anonimă, Brașov: *Plante medicinale sălbatice*. Instrucțiuni privitoare la strângerea și valorizarea lor. Brașov 1921. Prețul 5 lei.

Vasile C. Osvadă: *Reforma Agrară pentru Transilvania, Bănat, Crișana și Maramureș*. Material documentar și elemente de discuție. București 1921. Tip. Cartea e aur.

Reviste.

Ramuri. Anul XV Nr. 4. Prețul 4 lei 50. Abonament anual 50 lei.

Cuvântul liber. Anul III. Nr. 8. Prețul 2 lei, Abonament anual 80 lei.

România viitoare. Anul I. Nr. 4 însoțită de un supliment bibliografic „Gazeta Cărților”. Prețul 2 lei. Abonamentul anual 50 lei.

Sănătatea. Anul XXI. Nr. 15—16. Prețul 3 lei. Abonamentul anual 36 lei.

La rassegna economica italo-romena. Anno II. Nr. 1. Un număr 3 lire 5 lei Abonamentul anual 30 lire — 60 lei.

Revista Teologică. Anul XI. Nr. 1—3. Abonamentul anual 50 lei.

„ARDEALUL”

INSTITUT DE ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ

CLUJ

STRADA MEMORANDULUI No. 22

TELEFON-NO. 51.

Primește spre tipărire gazete, foi, reviste și tot felul de broșuri, opuri literare, cărți școlare în editură proprie și în editura autorului.